

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Erna Šimkutė

Edukologijos (specializacija – šeimos pedagogika ir vaiko teisių apsauga) studijų programos IV
kurso studentė

VAIKŲ AUKLĖJIMO ŠEIMOJE TRANSFORMACIJOS KARTŲ ASPEKTU

Bakalauro darbas

Darbo vadovė

lekt. Virginija Dapkevičienė

Šiauliai, 2014

Darbas originalus.....Erna Šimkutė
(studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. VAIKŲ AUKLĖJIMAS ŠEIMOJE.....	8
1.1. Šeimos samprata, paskirtis (esmė) bei funkcijos	8
1.2. Auklėjimo šeimoje būdai ir priemonės	10
1.3. Vaikų auklėjimo šeimoje stiliai	14
2. ŠEIMOS KAIP SOCIALINĖS GRUPĖS TRANSFORMACIJOS	18
2.1. Šeimos instituto pokyčiai.....	18
2.2. Šeimos transformacijos vaikų auklėjimo klausimais.....	20
2.3. Kartų skirtumai	22
3. PAGYVENUSIŲ IR JAUNŲ TĖVŲ VAIKŲ AUKLĖJIMO ŠEIMOJE TYRIMAS.....	25
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	25
3.2. Pagyvenusių tėvų vaikų auklėjimo šeimoje rezultatų analizė.....	27
3.3. Jaunų tėvų vaikų auklėjimo šeimoje rezultatų analizė.....	33
IŠVADOS.....	45
REKOMENDACIJOS	48
LITERATŪRA	49
PRIEDAI	52

VAIKŲ AUKLĖJIMO ŠEIMOJE TRANSFORMACIJOS KARTŲ ASPEKTU

Bakalauro darbas

SANTRAUKA

Šiame moderniam pasaulyje vaikų auklėjimas šeimoje yra be galo aktuali tema tiek tėvams, seneliams, tiek mokytojams ir visiems vaikų supantiems asmenims. Visiems svarbu, kad vaikai būtų geri, išauklėti, siekiantys savo tikslų, gerbiantys tėvus ir visus aplinkinius žmones. Jauni tėvai dažnai būna labai užsiėmę, įsisukę į greitą gyvenimo tempą, todėl dažnai neturi laiko pabūti su šeima. Naujos kartos atstovai pamiršta, kiek dėmesio jie sulaukdavo iš savo tėvų, kaip tėvai juos auklėdavo, kokius naudodavo auklėjimo stilius. Tėvų švietimo požiūriu svarbu kaip skiriasi vaikų auklėjimas šeimoje kartų aspektu, kokį poveikį auklėjimui padarė šeimos transformacijos.

Šio tyrimo *tikslas*- ištirti vaikų auklėjimo šeimoje transformacijas kartų aspektu.

Tyrimo *objektas*- vaikų auklėjimo šeimoje transformacijos kartų aspektu.

Tyrime dalyvavo skirtingų kartų tėvai: 4 pagyvenę tėvai ir 50 jaunų tėvų. Pagrindiniais *tyrimo metodais* buvo pasirinktas *pusiau struktūruotas interviu*, kuris įgalino ištirti pagyvenusių tėvų vaikų auklėjimą šeimoje bei *anketinė apklausa*, kuri įgalino ištirti jaunų tėvų vaikų auklėjimą šeimoje. Kiekybinė tyrimo informacija apdorota taikant Microsoft Office Excel 2007 programinę įrangą, kokybinė- naudojant kontent analizės metodą. Darbe pateikiami 9 paveiksai ir 18 lentelių. Pateikta vaizdinė medžiaga detaliai atspindi tyrimo rezultatus.

Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad vaikų auklėjimo šeimoje transformacijos kartų aspektu egzistuoja ir matomi skirtumai tarp to, kaip vaikus auklėjo pagyvenę tėvai ir kaip juos auklėja dabartiniai jauni tėvai. Jaunų tėvų tarpe vaikų auklėjimu šiuo metu užsiima daugiausiai abu tėvai, o pagyvenusių tėvų tarpe auklėjimas buvo daugiau motinos pareiga. Nesutarimų tarp tėvų buvo tiek anksčiau, tiek yra ir dabar, tačiau labai skiriasi nesutarimų priežastys, kurias įvardijo jauni bei pagyvenę tėvai. Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad dažniausiai naudojamas auklėjimo stilius jaunų bei pagyvenusių tėvų tarpe- demokratiškas, tačiau matyti aiškūs skirtumai tarp kartų. Pagyvenę tėvai visiškai nebijo kalbėti apie fizinės bausmės, kaip jas naudodavo, ko nebūtų galima pasakyti apie jaunus tėvus. Jaunų tėvų auklėjime, pagyvenusių tėvų nuomone, trūksta taisyklių vaikams, mokėjimo atsakyti vaikų prašymams, pagundoms. Pagyvenusių tėvų akimis, šiuolaikiniai tėvai jiems atrodo per daug viską leidžiantys, taip pat rodantys blogą pavyzdį savo vaikams, labai lepinantys savo vaikus, ko pasekoje vaikai darosi nebesuvaldomi. Patarimų jauniems tėvams auklėjant vaikus didžioji dalis pagyvenusių tėvų nepanoro pasakyti, nes, jų nuomone, jauni tėvai vis tiek nieko neklausytų, kitų nuomonė tiesiog yra nesvarbi, ypač jų, pagyvenusių tėvų.

TRANSFORMATIONS OF EDUCATION OF CHILDREN IN FAMILIES FROM THE ASPECT OF GENERATIONS

Bachelor's Degree Work

SUMMARY

In the current modern world education of children in family has become a relevant topic for parents, grandparents, and teachers and for all people, surrounding a child. Everybody is interested in educating a good, polite, respectful child, seeking to attain the own aims. Young parents are often busy, fully included into the rapid speed of life and therefore they often lack time to spend with the family. Representatives of the new generation forget how much attention they received from their own parents, how they were educated, what educational styles were used. From the aspect of the parents education, it is important how the education of children in families differs from the aspect of generations, what effect on education is made by transformations of families.

Aim of the survey is to analyse transformations of education of children in families from the aspect of generations.

Object of the survey is transformations of education of children in families from the aspect of generations.

Parents from different generations participated in the survey: 4 elder parents and 50 young parents. The main methods of the survey were identified as the half-structured interview that enabled the analysis of elder parents towards education of children in families as well as the questionnaire that enabled analysis of young parents towards education of children in families. The quantitative survey information was processed by aids of Microsoft Office Excel 2007, qualitative – by aids of the method of content analysis. There are 9 pictures and 18 tables presented in the work. The presented visual material reflects results of the survey in detail.

The survey results indicated that transformations of education of children in families from the aspect of generations exist and there are differences visible in facts how children were educated by elder parents and contemporary young parents. In the group of young parents the education of children is intended for both parents, while in the group of elder parents – it was the duty of the mother. There were disagreements between parents before and they exist now; however reasons for this are really different. The obtained results indicated that the style of educating children is democratic in both groups, but still significant differences are observed. The elder people are not afraid to speak about physical punishment, how they were used; however this cannot be said when speaking about young parents. Education offered by young parents, from the aspect of elder parents, lacks rules for children, ability to resist wishes of children. According to elder parents, the contemporary parents seem to be too tolerant nowadays; the bad example is shown to children and they finally become uncontrollable. The greater part of elder parents did not express advice for young parents on issues of education of children, because they believe that young parents would not listen and that their opinion is not important.

IVADAS

Temos aktualumas. Auklėjimas – tai asmenybės ugdymas, jos prigimties plėtojimas, dorinimas. Auklėjimu išvystoma žmogaus prigimtis, jo individualybė. Auklėjimas stiprina žmogaus vidines galias, atstato harmoniją tarp aukštesnių ir žemesnių galių. Auklėjimas apima ne dalį, o visą vaiko asmenybę. Arba žmogus yra išauklėtas, arba visai neišauklėtas. Juk negalime atskirai, dalimis lavinti vaiko protą, valią, darbštumą, meilę. Auklėjimas yra tėvų ir vaikų sąveika vertybių pagrindu. Tėvų siūlomas vertybes vaikai priima tik tada, kai yra nuoširdus bendravimas tarp jų (Noureddine, 2012).

Šiame moderniame pasaulyje vaikų auklėjimas šeimoje yra be galo aktuali tema tiek tėvams, tiek mokytojams ir visiems vaiką supantiems žmonėms, nes visi nori, kad vaikai būtų geri, išauklėti, siekiantys savo tikslų, gerbiantys tėvus ir visus aplinkinius žmones. Jauni tėvai dažnai būna labai užsiėmę, įsisukę į pašėlusį gyvenimo tempą, todėl dažnai užmiršta pabūti su šeima, pamiršę, kiek dėmesio jie sulaukdavo iš savo tėvų, kaip tėvai auklėdavo juos, kokius naudodavo auklėjimo stilius.

Iš vaikų tiek šeimoje, tiek ugdymo įstaigose yra reikalaujama labai daug: būti geru, gerbti kitus, atsakingai elgtis, laikytis savo pareigų. Visų pirma, kad vaikai suprastų, kaip teisingai reikia elgtis, suaugusieji, auklėdami vaikus, turėtų siūlyti vaikams kaip atskirti tikrąsias vertybes nuo netikrų, kokias vertybes reikėtų laikyti pirmaeilėmis, o kurias- antraeilėmis, todėl svarbu šviesti tėvus, skatinti bendravimą tarp kartų.

Labai svarbu, kad tėvai suprastų, jog auklėjimo paskirtis, pasak Bitino B. (2012, p. 143), „...pasiekti, kad tai, kas brangu visuomenei, būtų brangu ir kiekvienam jos nariui“. Tam, kad tėvai savo vaikams galėtų išugdyti tinkamas vertybes, jie patys turėtų atsirinkti tai, kas svarbu mūsų visuomenėje ir ko svarbiausia išmokyti savo vaiką, kaip jį teisingai auklėti. Kaip teigia Bitinas B. (2012, p. 142), „...iki šiol nesame susitarę, ką vadiname auklėjimu, kokį vaiką ar jaunuolį laikysime pakankamai išauklėtu. Auklėjimas visada konkretus, ir net labai kvalifikuotas psichologas, pedagogas ar sociologas patenka į aklavietę, kai reikia apibūdinti jauną žmogų, kurį galime vadinti doru, dvasiškai turtingu, tikru piliečiu“.

Galime įsivaizduoti kaip sunku tėvams, kurie augina savo pirmąjį vaiką ir neturi daug žinių, kurios padėtų tinkamai auklėti vaikus. Todėl didžiausia misija šiame moderniame pasaulyje yra šviesti tėvus, kviesti juos į susitikimus, užsiėmimus, kuriuose jie turėtų galimybę gauti naudingų žinių apie tai, kokios yra šeimos funkcijos, vaikų auklėjimo šeimoje būdai, stiliai ir kt. Būtų naudinga, jei jauni tėvai turėtų galimybę bendrauti su pagyvenusiais asmenimis, kurie jau užaugino savo vaikus laikydamiesi senųjų tradicijų, papročių ir išklausti jų nuomonės apie šiuolaikinį auklėjimą šeimoje, gautų įvairių patarimų, o tai skatintų kartų bendravimą, kuris šiuo metu yra beveik išnykęs.

Temos ištirtumas. Apie vaikų auklėjimą šeimoje, šeimos funkcijas, auklėjimo būdus, stilius, šeimos transformacijas, skirtumus tarp kartų literatūros ir įvairių tyrimų yra gana nemažai, tačiau naujų tyrimų, kuriuose būtų tiriamas vaikų auklėjimas jaunų ir pagyvenusių tėvų šeimose bei ryšys tarp to, kaip vaikai yra auklėjami skirtingų kartų atstovų nėra daug.

Daugiausia apie vaikų auklėjimą šeimoje domėjosi, parašė įvairių knygų ir atliko tyrimus Bitinas B. (2010), Miškinis K. (1993, 2003), Bajoriūnas Z. (1997), Jovaiša L. (1995), Žemaitis V. (2005), Torsunov O.G. (2004), Chapman G., Campbell R. (2001) ir kt. Jie daug rašė apie vaikų auklėjimą, domėjosi ryšiu tarp tėvų ir vaikų, šeimoje vyraujančiomis tradicijomis. Apie šeimos transformacijas aktyviausiai domėjosi Maslauskaitė A. (2003, 2005, 2013), Mitrikas A.A. (2003), Stankūnienė V. (2003, 2013), Schroer W. (2008), kurie parašė įvairių mokslinių leidinių ir atliko daug tyrimų apie šeimos instituto pokyčius.

Taigi vaikų auklėjimas šeimoje visuomet buvo, yra ir bus labai svarbi tema tiek tėvams, tiek mokytojams ir vaiką supantiems asmenims, nes vaikas turi būti auginamas palankioje aplinkoje, kurioje jis būtų mylimas, prieš jį nebūtų smurtaujama, o auklėjimas būtų visapusiškai teigiamas. Labai svarbu bendravimas ir susikalbėjimas tarp kartų, pagyvenusių asmenų patarimai naujosioms kartoms. Remiantis Maslauskaitės A. (2005, p. 5) nuomone, svarbu išsaugoti ir galvoti apie tai, kaip sustabdyti vis labiau gąsdinančią kaitą, kaip sugrąžinti bent nedidelę dalį to, kas jau prarasta.

Tyrimo probleminis klausimas. Kokios vaikų auklėjimo šeimoje transformacijos kartų aspektu?

Tyrimo objektas. Vaikų auklėjimo šeimoje transformacijos kartų aspektu.

Hipotezė. Tikėtina, kad šeimoje kaip socialinėje grupėje vykstančios transformacijos sąlygoja skirtingą vaikų auklėjimą šeimoje.

Tyrimo tikslas. Ištirti vaikų auklėjimo šeimoje transformacijas kartų aspektu.

Uždaviniai.

1. Dokumentų ir mokslinės literatūros analizė nagrinėjamos problemos aspektu.
2. Apibrėžti tyrimo metodiką ir parengti tyrimo instrumentą.
3. Atskleisti pagyvenusių tėvų vaikų auklėjimą šeimoje.
4. Atskleisti jaunų tėvų vaikų auklėjimą šeimoje.
5. Palyginti pagyvenusių bei jaunų tėvų vaikų auklėjimą šeimoje kartų aspektu.

Tyrimo metodai.

1. Teoriniai (pedagoginės, psichologinės, mokslinės literatūros analizė), kurios pagrindu apibrėžti teoriniai pagrindai apie auklėjimą.

2. Empiriniai:

- pusiau struktūruotas interviu, kuris įgalino ištirti pagyvenusių tėvų vaikų auklėjimą šeimoje;
- anketinė apklausa, kuri įgalino ištirti jaunų tėvų vaikų auklėjimą šeimoje.

3. Statistiniai, kurie sudarė sąlygas duomenų analizei ir interpretavimui (Microsoft Office Excel 2003 programa).

Tyrimo imtis ir bazė.

Tyrimė dalyvavo 4 pagyvenę tėvai ir 50 jaunų tėvų. Tiriamieji pasirinkti atsitiktinai, gavus jų sutikimą.

Darbo struktūra. Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalba, įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 3 priedai. Darbe pateikiami 9 paveikslai ir 18 lentelių. Bakalauro darbo apimtis 51 puslapis (be priedų).

1. VAIKŲ AUKLĖJIMAS ŠEIMOJE

1.1. Šeimos samprata, paskirtis (esmė) bei funkcijos

„Šiandieninėje visuomenėje šeima nepraranda savo reikšmingumo: į ją remiasi valstybė ir jos piliečiai“ (Ralys, 2010, p. 42). Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją (1992), „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu“.

„Tradiciškai suprantama šeima yra grupė žmonių, susijusių santuokos, vaikų (savų ir/ar įvaikintų) auginimo, giminystės santykiais, gyvenančių kartu ir bendrai tvarkančių namų ūkį“ (Raudeliūnienė, Vaitekūnas, 2005, p. 9-10).

Kačerauskas T. (2011, p. 132) teigia, kad „Šeima yra tiek atrama, tiek iššūkis visuomenei bei jos politiniam dariniui –valstybei“.

Pasak K. Miškinio (1993, p. 4), „šeima yra pagrindinė visuomenės ląstelė, pirminis jos kolektyvas“.

„Šeima yra tautos stabilumo, tęstinumo garantija, prieglobstis žmonėms nuo susvetimėjusio pasaulio ir įtampos. Nuo pat atsiradimo šeima buvo žmonijos kultūrinių, dorovinių vertybių, žmonijos psichologinės kultūros puoselėtoja ir skleidėja. Iš šeimos visada sėmėsi įkvėpimo, idėjų ir patirties meno atstovai – grožinės literatūros, muzikos, tapybos, teatro, liaudies ir kt. Visuomenė ir valstybė yra tokia, kokia yra šeima“ (Miškinis, 2003, p. 7).

„Šeima- tai pati mažiausia socialinė bendrija, kiekvienos visuomenės, tautos pagrindas, praeities pažinimo ir ateities prognozavimo šaltinis“ (Kalnius, Paukštytė, Vyšniauskaitė, 1995).

M. A. Wilsonas teigia, kad „Nepaisant atsirandančių blogio užuomazgų, šeima lieka ugdymo ir auklėjimo bei vertybių įgijimo ir perdavimo kitoms kartoms priemonė. Istoriniu požiūriu šeima yra civilizacijos branduolys, seniausia, atspariausia ir ilgiausiai išsilaikiusi institucija. Šeima yra visuomenės pamatas, kuris sustiprina ir mobilizuoja tautą ir bendruomenių veiklą“ (Wilson, 1996, p. 31).

Taigi šeimos apibrėžimai autorių įvardijami skirtingai, tačiau tuo pačiu labai panašiai. Negalima šeimos apibūdinti taip, kad ji netektų savo prasmės. Apibendrinus visus autorių žodžius galima teigti, kad šeima yra pati svarbiausia visuomenės ląstelė, kuri suteikia galimybę kiekvienai tautai augti ir žydėti, didžiuotis savo tauta.

Šeimos paskirtis. Kaip jau buvo minėta, šeimos apibrėžimų yra begalės, tačiau visi jie yra labai panašūs, vienas kitą papildo ir visus juos apžvelgus negalima nesutikti, kad šeima yra tautos pagrindas, kuris leidžia tautoms gyvuoti ir vystytis. Tam, kad tautos gyvuotų, augtų ir vystytųsi labai svarbu, kad šeima atliktų savo paskirtį. *Šeimos paskirtis- vaikų gimdymas, jų auginimas ir auklėjimas.* Tėvai, kurie rūpestingai ir taisyklingai auklėja savo vaikus, dažniausiai gali jais

didžiuotis, su vaikais nekyla daug problemų ir jie netampa našta visuomenei. Ir atvirkščiai, jei tėvai vaiko auklėjime padaro daug įvairiausių klaidų, tai tampa labai sunkiai išsprendžiamomis perauklėjimo problemomis. Kadangi pačią reikšmingiausią vaikų aplinkos dalį sudaro tėvai, tai vaiko asmenybės vystymasis didele dalimi priklauso nuo jų. Pasak Pikūno J. (1994, p. 3), vienas svarbiausių reikalavimų motinai ir tėvui yra jų kuo didesnis fizinis, o ypač psichinis jautrumas mažo vaiko poreikiams.

Taigi šeima yra pirmoji vaiko asmenybės ugdymo mokykla, kurioje tėvams tenka didžiulė atsakomybė už vaiko auklėjimą šeimoje. Pirmiausia, kad vaikas būtų auklėjamas visapusiškai, tėvai turi labai gerai pažinti savo vaikus, domėtis jų pomėgiais, interesais, mokslais. Šeimos vaidmuo vaiko gyvenime yra pats svarbiausias, nes šeimoje, kurioje vaikas ugdomas visapusiškai, jis gauna visas reikiamas vertybes ir geba pasirinkti, kas yra gerai, o kas blogai.

Šeimos funkcijos. Išlaikyti žmogui pusiausvyrą šeimoje- būtinas vidinis nusistatymas, ramybė ir pastovumas, o tai daug priklauso nuo žmogaus išsilavinimo, išsiauklėjimo, nuo visų šeimos narių tarpusavio supratimo ir sutarimo; vyro ir žmonos, o ypač vaikų ir tėvų, kurių ir padėtis šeimoje, ir pareigos, ir amžius yra skirtingi (Vaitkevičius, 1999, p. 83).

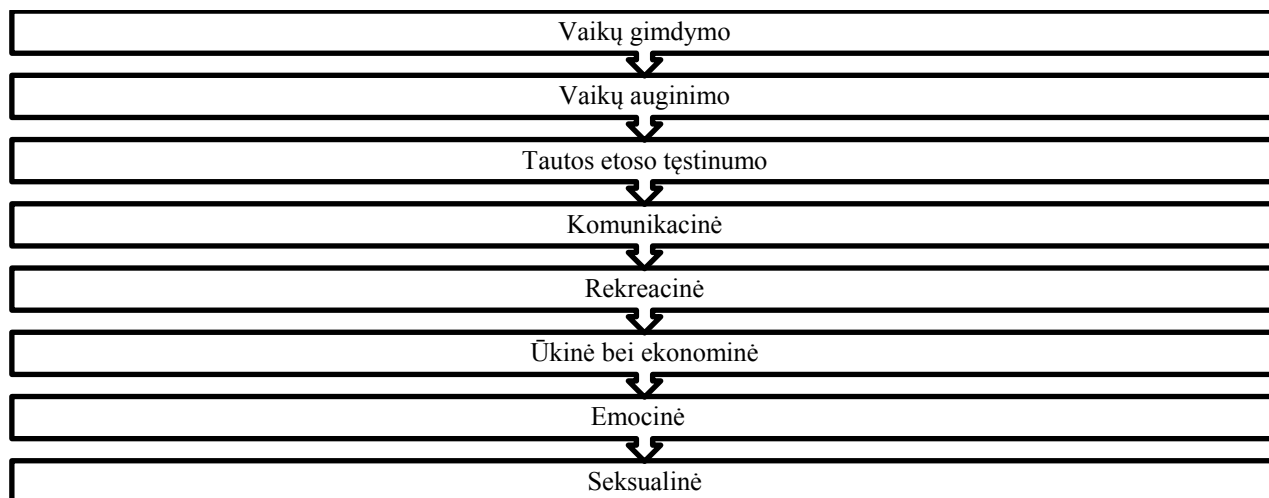
Tam, kad kiekvieno asmens pusiausvyrą šeimoje būtų išlaikyta, šeima turi atlikti tam tikras funkcijas. Pasak Miškinio K. (1993, p. 9), šeimos funkcijas suprantame kaip sutuoktinių ar kitų jos šeimos narių (vaikų, senelių) poreikių tenkinimą ir pareigų vieni kitiems (tėvų vaikams, vaikų tėvams ir kt.) atlikimą. *Bendriausia šeimos funkcija yra laimės siekimas.* Remiantis Miškiniu K. (1993) išskiriamos šešios šeimos funkcijos:

1 lentelė

Šeimos funkcijos (pagal Miškinį, 1993)

Funkcija	Funkcijos apibūdinimas
Žmonių giminės tęsimas	Ši funkcija glaudžiai susijusi su poreikiu pratęsti save vaikuose. Atsiradus vaikų, praturtėja šeimynyškųjų dvasinių ryšių. Gimdyti vaikus yra moralinė būtinybė, nes vaikai teikia daug džiaugsmo, stiprina šeimą ir tautą.
Vaikų socializacija ir auklėjimas	Šioje funkcijoje lemiamą vaidmenį vaidina tėvai, nes šeima yra tobuliausias vaiko auginimo ir auklėjimo institutas, kuriame auklėjimas niekuomet nenuktrūksta. Tėvų tarpusavio santykiai, požiūris į gyvenimą, darbą, save yra nepakeičiama terpė vaikams socializuoti ir auklėti.
Ūkinė ekonominė šeimos funkcija.	Ji susijusi su šeimos materialinių poreikių tenkinimu, namų ūkio, šeimos biudžeto tvarkymu. Įsitraukę į šią veiklą vaikai kartu su tėvais išmoka įvairių buitinių darbų, taupyti, išsiugdo darbštumą, atsakingumą.
Rekreacija	Šią funkciją galime suprasti kaip laiką, skirtą šeimos narių poilsiui, fizinėms ir dvasinėms jėgoms, sveikatai atgauti. Jei laisvalaikis yra organizuojamas išmintingai ir turiningai, tuomet jis mažina šeimos narių psichinę įtampą, padeda išlaikyti optimizmą, džiaugsmą.
Bendravimo funkcija	Bedravimas šeimoje augančiam vaikui yra labai reikalingas ir svarbus, nes tik bendraudamas atvirai su artimaisiais gali jaustis atviras ir ramus, papasakoti apie savo emocinę būseną, pasikalbėti apie džiaugsmus ar skaudžius išgyvenimus.
Seksualinių poreikių tenkinimas	Lytinio gyvenimo harmonija gerina sutuoktinių tarpusavio santykius, leidžia įrodyti savo meilę, pagarbą vienas kitam.

Taip pat didelį dėmesį šeimos funkcijų analizei skyrė ir Bajoriūnas Z. (1997, p. 27), kuris išskiria šias šeimos funkcijas (1 pav.):

1 pav. **Šeimos funkcijos** (pagal Bajoriūną, 1997)

Matulienės G. (2002, p. 49) teigimu, „Santuoka ir šeima, kaip visuomeninė institucija, turi specifines funkcijas“: gimdo ir auklėja vaikus; atlieka socializacijos funkciją. Įdiegia savo vaikams visuomenėje priimtinas socialines normas ir vaidmenis; atlieka emocinio stabilumo funkciją – parodo meilę ir rūpestį, suteikia galimybę priklausyti kažkam, kas gali patarti, pakonsultuoti iškilus svarbiam klausimui.

Taigi apibendrinus šių autorių šeimos funkcijų aprašymus galima daryti išvadą, kad svarbiausios šeimos funkcijos yra gimdyti ir auklėti vaikus, atlikti socializacijos funkciją ir suteikti vaikams emocinį stabilumą šeimoje. Galima teigti, kad teisingai atlikus šias šeimos funkcijas vaikai užaugs pilnavertės ir mylimos asmenybės, kurios ateityje gimdys ir auklės savo vaikus taip, kaip jais rūpinosi jų tėvai t.y., mylės, globos, įskiepis visas vertybes, kurios per gyvenimą padės eiti teisingu keliu.

1.2. Auklėjimo šeimoje būdai ir priemonės

Anot Gučo A., „Šeima – tai yra tėvas, motina ir pats vaikas, yra pagrindiniai, paprasčiausi, taip pat sudėtingiausi socializacijos proceso veikėjai. Šis procesas – tai diskusijos, pokalbiai kasdieninėje veikloje, kultūriniai kodai, bendravimas, siekiant suvokti savo šeimos, giminės, o kartu ir socialines bei kultūrines vertybes, tai sociokultūrinis diskursas į subtilius vertybinius kodus, kurių specifinę reikšmę bandoma rasti studijuojant ir analizuojant šiuos procesus, ieškant dėsningumų arba intuityviai patikrinti vaikystės patirtimi, šeimos tradicijomis“ (Kvieskienė, 2005, p. 100 – 103).

Šeimoje vaikas išmoka ir perima savo kultūros tradicijas, papročius, liaudies pamaldumo formas, religinę pasaulėžiūrą. Kultūra reguliuoja vaiko santykius su kitais, suteikia visatos, laiko ir erdvės sampratą, formuoja estetinį skonį. Kultūros įsisavinimo procesas, perduodamas tiek

verbaliniais, tiek neverbaliniais simboliais, vadinamas įkultūrinimu. Tai mechanizmas, kiekvienam individui nustatantis priimto elgesio normas, nurodantis sankcijas dėl normų pažeidimo. Kiekviena visuomenė turi savo etiką, moralės kodeksą, kuriuo vadovaujasi, todėl pažeidus minėtas moralės normas visuomet sulaukiama bendruomenės pasmerkimo. Įkultūrinimo procesas, prasidėjęs nuo kūdikystės, pamažu formuoja augančio žmogaus vertybių sistemą, kurios asmuo laikosi tolesniais gyvenimo etapais (Račiūnaitė- Paužuolienė, 2012, p. 113).

Pasak Miškinio K. (1993, p. 58), „daugelis Lietuvių šeimų, ypač kaimo, auklėjimo tradicijų yra senos ir prasmingos. Tėvų pamokymai vaikams ir dabar nepraranda vertės, gaivina tautos dorovę. Tautinės vaikų auklėjimo tradicijos natūraliai brandina šeimos narių, savųjų pajautimą, ugdo etninę šeimos tipą. Jos įvertina lietuvių rimtumą, tvirtumą, ramumą, atsakingą požiūrį į šeimą. Šeimos tvarka, grindžiama tauriomis vaikų auklėjimo tradicijomis, yra svarbiausia doro žmogaus, tautiečio, tėvynainio individualybės ugdymo sąlyga“.

Pagal Jovaišą L. (1995, p. 13), „Auklėjimas – viena ugdymo funkcijų, todėl nėra atskiras, tiesinis, nuo kitų ugdymo funkcijų izoliuotas vyksmas. Jis susilieja su mokymo, lavinimo, švietimo, pripažinimo, globojimo, aprūpinimo bei auginimo procesais, jų turiniu, priemonėmis, metodais, bet juose neišstipsta, išlaiko auklėjamąjį autentiškumą ir savo galią. Šeima tampa pirmine institucija vaiko ugdymo procese ir pagrindine kuriant vertingą ugdytinio asmenybę. Auklėjimas vadinamas aukštesne, aukščiausia, pagrindine, ugdomąja funkcija, lemiančia ugdymo proceso baigtumą, efektyvumą. Auklėjimas – tai tas funkcionalaus ugdymo aspektas, kuriuo siekiama sukurti vertingą ugdytinio asmenybę, nukreipiant jos fizinės ir psichinės galias siekti aukščiausio arba idealių vertybių“.

Labai svarbu tai, kad tėvai suprastų, jog pati svarbiausia auklėjimo institucija- šeima. „...tėvų namai yra niekuo nepakeičiama mokykla. Jos auklėjamoji įtaka labai didelė. Anglų poetas Džordžas Herbertas teigė, kad „vienas tėvas reiškia daugiau nei šimtas mokytojų“. Iš tikrųjų su šeima negali lygintis nei viena auklėjimo įstaiga. Šeimos auklėjime ypač reikšmingas ne tiek tėvo, kiek motinos vaidmuo. Vaikus auklėja abiejų tėvų pavyzdys ir autoritetas, giminystės jausmai, emociniai tėvų ir vaikų santykiai, šeimos tradicijos. Ne šeimoje šito negalima pasiekti. Taigi kilni šeimos paskirtis – ugdyti naują visavertę asmenybę“ (Žemaitis, 2005, p. 92-93).

Bajoriūnas Z. (1997, p. 275-276) pateikia vaikų auklėjimo tradicijų senoje šeimoje klasifikaciją, o Miškinis K. (1993, p. 58-59) ją papildė. Remiantis šiais autoriais įvardinami tokie pagrindiniai auklėjimo būdai ir priemonės:

1. Auklėjamosios aplinkos išnaudojimas. Senoji karta mokė vaikaičius pagarbiai ir jautriai elgtis gamtoje. Ji mokė vaikus gerbti kiekvieną gyvą padarą, nežudyti ir neskriausti gyvulių. Kaimo žmogui gamta ir jos objektai buvo sakralūs. Žmonės manė, kad pažeidus sakralumą, nuskriausioji gamta atkeršija žmogui. Senovės lietuviai prie vaikų piktaikalėms nekalbėdavo, nesikeikdavo, nesibardavo,

nepriekaištavo vieni kitiems, neapkalbinėdavo. Šeimoje buvo diegiama moralinio elgesio abėcėlė, kurioje mokoma: gražiai sugyventi su broliais, seserimis, giminėmis, kaimynais; gerbti ir mylėti tėvus, senatvėje juos globoti; gerbti svetimą nuosavybę; mylėti savo namus, gimtinę, tėvynę. Taip lietuvių šeima pagal paveldėtą iš tėvų ir protėvių jaunosios kartos ugdymo ir auklėjimo sistemą mokė savo vaikus pagarbiai elgtis su žmogų supančia aplinka, žmonėmis ir savo doru elgesiu pelnyti kitų pagarbą. Šeimos darna buvo pagrįsta to meto žmonių morale, tarpusavio supratimu ir pagarba. Šiandien Lietuvoje atgimsta tradicijos ir papročiai. Šeimos perima iš savo tėvų arba sukuria savas, nors atotrūkis nuo pagrindinių iš kartos į kartą perduodamų tradicijų dar yra, daugelis tėvų jas atgaivina savo šeimose ir sėkmingai perduoda savo vaikams.

2. Religinis auklėjimas. Lietuvių šeimoje vaikus iš mažens mokino žegnotis, pratino kas rytą ir vakarą kalbėti poterius drauge su visa šeima. Religines krikščioniškas tiesas vaikui perteikdavo suprantamai ir įtaigiai. Kiekvieną sekmadienį ir per visas didžiąsias šventes motinos vaikus veddavosi į bažnyčią, kurios aplinka, šventųjų paveikslai veikdavo vaikų vaizduotę, ugdydavo norą būti geresniems.

3. Darbinis auklėjimas. Lietuvių šeimoje buvo rūpinamasi, kad vaikai užaugtų darbštūs žmonės. Iš mažens jie buvo pratinami dirbti įvairiausius darbus, padėti tėvams. Drauge dirbdami vaikai artima bendravo su tėvais ir vyresniais šeimos nariais. Toks bendravimas buvo labai reikšmingas vaiko socializacijai – vaikas tiesiogiai perimdavo valstiečio šeimos bendravimo būdą ir normas. Ugdytas tvarkingumo jausmas, visada apeliuojant į vaiko sąmonę nederamo elgesio padariniais, pasiekdavo teigiamų auklėjimo rezultatų.

4. Patarimai. Motinai malonu, kai giriami jos vaikai. Tačiau liaudies tradicijos reikalavo, kad motinos būtų kuklios, nerodytų savo vaikų nepažįstamiems, ar mažai pažįstamiems, ypač perėjūnams.

5. Draudimai. Šeimų vartojamų tradicinių draudimų buvo gana daug. Jų tikslas – apsaugoti vaikus nuo netinkamų įpročių, polinkių. Vaikams buvo draudžiama numesti žemėn duonos plutą (nukritus buvo reikalaujama ją pakelti ir pabučiuoti). Buvo draudžiama prasivardžiuoti, juoktis iš fizinių trūkumų, rodyti liežuvį ir kt.

6. Baudimas. Auklėjimo tradicijos nebuvo labai liberalios. Tarp draudimo ir baudimo dar buvo vartojamas bauginimas. Kaimo bendruomenėje laikytasi nuostatos, kad nusikaltusį vaiką būtina nubausti, nes nenubaustas kitą kartą jis vėl nusikals. Švelnus kasdienis baudimas buvo tėkštelėti per minkštą vietą, rimtesnis – plakimas rykšte, o didžiausia bausmė – tėvo diržas. Baudžianti ranka buvo ir mylinti, tad vaikas turėjo ją pabučiuoti. Kartais vaikai išsipirkdavo atsiprašydami tėvų pabučiuodami ranką.

Šiais laikais daug ko nebegalėtume pritaikyti, nes labai pasikeitė mūsų gyvenimas: nebeturime daug laisvo laiko, esame labai užsiėmę, gyvenimo tempas yra labai greitas.

Labai svarbu, kokį auklėjimo būdą tėvai pasirenka auklėdami savo vaikus. Torsunov O.G. (2004), pagal keturis charakterio tipus išskiria keturis auklėjimo būdus:

2 lentelė

Auklėjimo būdai šeimoje pagal keturis charakterio tipus (pagal Torsunov, 2004)

Pirmasis būdas – dorybingas auklėjimas.	Jis įmanomas, kai su vaikais bendradarbiaujama, kas jau savaime yra dorumas. Tai atvejis, kai tėvai supranta, kad prieš juos asmenybė, o ne daiktas ar iškritęs jų kūno gabalas; kad tai yra ne jų nuosavybė ir net ne “mūsų mažuliukas”, o savarankiškas individas, kuris jau pragyveno daugybę gyvenimų ir dar nežinia kiek pragyvens, visai mūsų nepasigesdamas. Dėl persipynusių likimų jis panašus į dabartinius tėvus, bet nereikia jo laikyti savo kopija. Jeigu šeimoje vyrauja toks supratimas, tėvų ir vaikų bendravimas bus teisingas, jų santykiuose bus daugiau jautrumo ir delikatumo. Vaikas savaime pripažįsta tėvų autoritetą, jaučia jiems pagarbą ir yra paklusnus.
Antras būdas – auklėjimas aistroje.	Jis vyksta pagal principą: aš – tau, tu – man. Kitaip sakant, jei būsi geras vaikas, skolingi neliksim, o jei neklausysi – tai nieko ir negausi. Tai auklėjimas iš materialaus suinteresuotumo pozicijų.
Trečias būdas – auklėjimas neišmanyme.	Prieš vaiką naudojama prievarta arba jis lepinamas.
Ketvirtas būdas – kai tėvai į savo vaiką visai nekreipia dėmesio.	“Kaip nori, taip tegu ir gyvena. Visi vaikai taip užaugo ir nieko baisaus. Visi rūko, visi išgeria”.

Tikrai tinkamas auklėjimo būdas yra dorybingas auklėjimas, nes tik tuomet tėvai bendrauja su savo vaikais tiek, kad vaikas jaustųsi mylimas, juo būtų rūpinamasi, taip pat kalbasi su jais, išklauso vaikų bėdas, padeda jiems. Auklėti vaikus pasirenkant antrąjį būdą (auklėjimas aistroje) būtų visiškai netikslinga, nes vaikas stengtųsi tik dėl pinigų, kurie vėliau jam atsibostų, o tuomet suvoktų, kad augdamas jis iš savo tėvų negavo meilės, šilumos. Trečiasis būdas (auklėjimas neišmanyme) taip pat nėra tinkamas, nes auklėti vaikus naudojant prievartą negalima. Prievarta iššaukia prievartą. Vaikai, kurie buvo auklėjami kumščiais dažnai užaugę patys lieka smurtautojais, smurtauja prieš artimuosius ir kitus asmenis. Lepinimas auklėjime taip pat nėra tikslingas, nes vaikas nesupras, kad jis turi pareigų ir manys, kad visi aplink jį turi šokinėti kaip ir jo tėvai. Ketvirtasis būdas (kai tėvai į vaiką nekreipia jokio dėmesio) yra visiškai netinkamas, nes vaikui gali atrodyti, kad jis tėvams visiškai nerūpi, jis niekam nereikalingas. Tokie vaikai dažnai susipažįsta su blogomis kompanijomis, pradeda daryti nusikaltimus, pradeda naudoti psichotropines medžiagas. Žinoma, visi vaikai yra skirtingi ir teigti, kad jei tėvai vaiką auklės netinkamai, vaikas užaugs blogas, negalima. Yra vaikų, kurie patys sugeba atsirinkti, kas yra blogai, ko gyvenime reikia siekti.

„Šiais laikais įprasta kalbėti ir rašyti apie vaikų, jaunimo auklėjimo krizę. Ši nuomonė iš pirmo žvilgsnio lyg ir turi pagrindą. Deja, nėra jokių mokslinių įrodymų, kad dabartinė jaunoji karta blogesnė už ankstesniąsias; jų neturime pirmiausia todėl, kad netyrėme ir ankstesniųjų kartų, tad dabar neturime su kuo lyginti“ (Bitinas, 2010, p. 142). Auklėjimas kiekvienoje šeimoje skiriasi,

tačiau daugiausiai priklauso nuo to, kokioje valstybėje gyvenama, kokios tradicijos ir papročiai joje vyrauja, taip pat šiais laikais vaikų auklėjimą šeimoje įtakoja tokie veiksniai kaip šeimos pokyčiai, emigracija. „Per pastaruosius dešimtmečius visos Europos Sąjungos šalys neišvengiamai susiduria su esminiais pokyčiais šeimoje, kylančiais dėl demografinių ir socialinių pokyčių. Daugelyje ES šalių mažėja santuokų ir gimstamumas, sparčiai daugėja skyrybų ir pakartotinių vedybų, vienišų motinų ir tėvų šeimų, vis dažniau pasirenkamas gyvenimas kartu nesusituokus (kohabitacija), ryškėja naujos partnerystės modeliai, didėja alternatyvių partnerystės ir tėvystės formų neįregistravus santuokos socialinis pripažinimas. Minėti reiškiniai pastebimi ir Lietuvoje“ (Račiūnaitė, Paužuolienė, 2012, p. 171).

Analizuodamas šeimos degradacijos priežastis Grigas R. (1996, p. 189) teigia, kad šeimos institucijos pokyčius lėmė:

1. Prarastos socialinės jungtys tarp žmonių, priklausančių skirtingoms kartoms: nutrūko jaunosios kartos ryšiai su seneliais, o be tokio ryšio neįmanoma išsaugoti šeimos ir netgi tautos;
2. Panaikinta privatinė nuosavybė ir suvisuomenintas darbas – tuo buvo išmuštas natūralus pagrindas, integravęs šeimos narius ir telkęs juos sąveikai; taip vaikų auklėjimas tapo pernelyg suvalstybintas, o tėvų ir vaikų santykiai – pernelyg konfliktiški;
3. Vaikų auklėjimas tapo pernelyg suvalstybintas – vaikai buvo atplėšiami nuo tėvų, dėl to susvetimėjo su tėvais, ir pagaliau atėjo toks laikas, kai jaunosios kartos dorovinė degradacija tapo tiesiog grėsminga;
4. Moteris pavirto samdoma jėga, todėl pasikeitė jos vaidmuo – ji nebegalėjo turėti emocinio jausminio potencialo, o kartu ir negalėjo puoselėti specifinės tautos kultūros (papročių, tradicijų, liaudies dainų, padavimų ir pan.);
5. Šeima buvo paversta valstybės samdoma jėga;
6. Stiprėjo materialinių gėrybių fetišizavimas, išstumiantis dvasines gėrybes ir iškreipdamas žmogaus gyvenimą.

Taigi didelę reikšmę vaikų auklėjimo šeimoje tradicijų raidai turėjo modernėjantis pasaulis, demografiniai ir socialiniai pokyčiai, kurie nulėmė emigraciją, kitų kultūrų pažinimą, taip pat šeimos transformaciją, didelį skyrybų skaičių ir daug įvairiausių kitų priežasčių.

1.3. Vaikų auklėjimo šeimoje stiliai

Šeima yra vienas iš svarbiausių veiksnių, kuris lemia vaiko asmenybės vystymąsi. Pasak Zambacevičienės E.P., Vičkutės L. (2004, p. 93), „Vienas svarbiausių veiksnių, turinčių įtakos šeimos mikroklimatui ir lemiančių vaiko asmenybės formavimąsi, yra tėvų požiūris į vaiką. Jis reiškiasi tėvų elgesiu su vaiku ir auklėjimo priemonėmis, t.y. *auklėjimo stiliumi*“.

Auklėjimo stilius lemia vaiko įpročius šeimoje, taip pat charakterio bruožus, nes skirtingai auklėjami vaikai išsiugdo ir skirtingus įpročius bei skirtingai reaguoja į įvairias situacijas. „Svarbiausias auklėjimo tikslas – leisti vaikui laisvai vystytis ir išmokyti jį savarankiškumo“ (Hurrelmann, Unverzagt, 2001).

Auklėjant vaikus, pasak Lamontagne Y. (1999, p. 28), „Galima taikyti skirtingus metodus kiekvienam vaikui, nė vieno nepervertinant, bet dauguma vaikų teigiamai reaguoja į švelnumą, jautrumą ir mūsų rodomą dėmesį jiems...Tėvas, kuris per daug kontroliuoja, skatins vaikui būdingą polinkį būti droviam ir uždaram“. Auklėjant vaikus svarbu neužmiršti, kad kiekvienam vaikui reikalinga globa, meilė, šiluma. Kiekvienas nori jaustis mylimas, žinoti, kad juo rūpinamasi, kad iškilus sunkumams galės pasikalbėti apie nuoskaudas su savo tėvais, kurie yra artimiausi žmonės vaiko gyvenime.

„Viena labiausiai pripažintų tėvų auklėjimo stilių klasifikacijų sudaryta amerikiečių psichologės Baumrind D. Manoma, jog tėvų elgesį apsprendžia keturi auklėjimo aspektai – vaikų drausminimas ir kontrolė, tėvų ir vaikų bendravimas, reikalavimai vaikui ir šiluma, artumas“ (Markūnė, 2012):

3 lentelė

Baumrind D. auklėjimo stilių klasifikacija (Markūnė, 2012)

Valdingi (autoritariški) tėvai	Šio auklėjimo stiliaus vaikai turi laikytis griežtų taisyklių, o nesugebėjimas jų laikytis sukelia bausmes. Reikalaujama visiško paklusimo, o paklausus paaiškinimo, įprastas atsakymas - „Nes aš taip sakau“. Autoritariniai tėvai kelia aukštus reikalavimus, tačiau iš tiesų jiems labiau rūpi jų pačių idėjos ir lūkesčiai nei vaikų poreikiai ir interesai. Tėvai atrodo nutolę nuo savo vaikų, griežti, bijo parodyti vaikams švelnumą, geri vaiko poelgiai vertinami kaip savaimė suprantami. Tokių tėvų vaikai yra atsakingi, tačiau stokoja savarankiškumo, bijo suklysti.
Atlaidūs (liberalūs) tėvai	Iš principo tarpusavio bendravimas labiau primena draugų nei tėvų – vaikų santykį. Tėvai atlaidūs, retai drausmina savo vaikus, daug nereikalauja ir neskatina atsakyti už savo elgesį. Vaikai neišmoksta elgtis savarankiškai, priimti sprendimus ir už juos atsakyti. Nesitiki brandžių vaiko poelgių, tėvai neįprastai švelnūs, vengiantys konfliktų. Šeima, kurioje nėra aiškių taisyklių atrodo nedisciplinuota, chaotiška. Tokių tėvų vaikai pasižymi prastesniais socialiniais įgūdžiais, nėra orientuoti ką nors pasiekti, dažnai turi problemų mokykloje. Apskritai šie vaikai yra mažiau laimingi nei jų bendraamžiai.
Neįsitraukę tėvai	Šiam auklėjimo stiliui, panašiai kaip ir atlaidžiam, būdinga mažai reikalavimų vaikams, abejingas reagavimas į vaikų poelgius ir ribotas bendravimas. Nors šie tėvai tarsi patenkina pagrindinius vaiko poreikius, tačiau tuo jų dalyvavimas vaiko gyvenime ir apsiriboja. Ypatingais atvejais šie tėvai gali net atsisakyti užtikrinti arba apskritai pamiršti apie vaikų poreikius. Neįsitraukusių tėvų vaikai stokoja savitvardos, prastai save vertina, taip pat yra mažiau kompetetingi nei jų bendraamžiai.
Autoritetingi (demokratiški) tėvai	Kaip ir autoritariški tėvai nustato aiškias taisykles, kurių reikia laikytis, kontroliuoja, kaip jų laikomasi, tačiau yra kur kas demokratiškesni. Skirtingai nuo autoritarinių tėvų, jie linkę išklausyti ir atsižvelgti į savo vaiko prašymus bei klausimus. Drausminimo metodai labiau palaikantys ir skatinantys pasitaisyti, o ne nubausti. Tėvai yra užsispyrę, tačiau linkę į kompromisus. Tėvų ir vaikų bendravimas nėra ribojantis ir liepiantis paklusti, o kviečiantis bendradarbiauti. Autoritetingų tėvų vaikai yra atsakingi, savarankiški, pasitikintys savimi, altruistiški.

Apžvelgus šią auklėjimo stilių lentelę būtų galima teigti, kad labiausiai tinkamas auklėjimo stilius būtų ketvirtasis- autoritetingi (demokratiški tėvai). Gali kilti klausimas, kodėl tuomet tėvai nepasirenka tokio auklėjimo stiliaus, kuriuo auklėdami jie išaugintų savimi pasitikinčius vaikus, kurie būtų savarankiški, atsakingi, pasitikėtų savimi ir nebijotų suklysti. Pasak Markūnės I. (2012), „... priežastys gali būti labai įvairios. Dažnai mūsų auklėjimo pobūdis būna sąlygotas asmeninės patirties, socialinės – ekonominės padėties, išsilavinimo, šeimos dydžio, kitų aplinkybių“. Tam, kad tėvai pasirinktų demokratišką auklėjimo stilių, jiems reikia pastangų, laiko, kantrybės ir, svarbiausia, reikalingos žinios, kurios padėtų jiems suprasti, kuo pranašesnis ir geresnis yra autoritetingas auklėjimas. Autoritetingo auklėjimo stiliaus sėkmė yra tame, kad vaikai daugiau palaikomi nei baudžiami. Tai labai svarbu norint išugdyti savimi pasitikintį, pilnavertį žmogų.

Vaikams labai svarbu tai, kaip tėvai su jais elgiasi. Pasak Chapman G., Campbell R. (2001, p. 22), „Iš to, kaip su vaikais elgiatės, jie sprendžia, ką jūs jaučiate jiems. Būtent tai pasakė apaštalas Jonas: „Mano vaikeliai, nemylėkime žodžiu ar liežuviu, bet darbu ir tiesa“ (1 Jn 3, 18)... „Kas iš tikrųjų svarbu- tai nuolat laikyti sklidinčius vaikų meilės rezervuarus. Tiesiog prisiminkite, kad elgesiu išreiškta meilė gali būti skirstoma į fizinį prisilietimą, kartu praleistą laiką, dovanas, paslaugas ir padrąsinimo žodžius“.

Taip pat nagrinėjant tėvų ir vaikų santykius, pasirenkamus auklėjimo stilius, būtina atsižvelgti ir į tėvų asmenybės tipus, kuriuos pateikė A.van Krevelen (Liepuonis, 1999, p. 160):

4 lentelė

A. van Krevelen auklėjimo stilių tipologija (pagal Liepuonį, 1999)

Tėvų asmenybės tipas	Auklėjimo tipas	Auklėjimo linija
Besidžiaugias nuosavybe	Užvaldantis nuosavybę	“Vaikas priklauso man”
Trokštąs dominuoti	Autoritarinis, duominuojantis	“Daryk, kas tau sakoma”
Pareigingas	Tvarkingas	“Turi būti tvarka”
Materialistinis	Lepinantis	“Vaikas gaus viską, ko nori”
Baikštus	Nerimastingas	“Šiandien tau sekasi gerai, bet rytoj...”
Susirūpinęs	Saugojantis, tausojantis	“Kad tik jam nieko blogo neatsitiktų”
Egocentriškas	Pretenzingas	“Mano vaikas turi ką nors pasiekti”
Tobulas	Kritiškas, peikiantis	“Tu galėtum dar geriau”
Neįsitikinęs	Formalistinis	“Ką pasakysi kiti...”
Nepastovių nuotaikų	Nepastovus	“Kad ir kaip ten būtų, esi mielas”
Nepasitenkinantis	Erotizuojantis	“Noriu tave pabučiuoti”
Narcisistinis	Darant lėlę	“Ji galėtų būti tokia graži kaip aš”
Infantilus	Nuolaidus	“Aš esu jo geriausia draugė”
Besimėgaujantis	Apleidžiantis	“Aš nematau jame vaiko”
Savimi patenkintas	Be meilės	“Jis yra sunkus vaikas”

Pasak Furst M. (1999, p. 293), „Daugelis tėvų auklėjimą šeimoje supranta stebuklingais, nesibaigiančiais ir įkyriais pokalbiais su vaiku, barimu, smulkmeniška globa, priekaištais,

pedantiška kontrole ir pan. Anksčiau ar vėliau vaikas iš tokio „auklėjimo ir globos“ ištrūks. Jis, būdamas nesavarankiškas ir nejausdamas asmeninės atsakomybės, gali nueiti klystkeliais. Todėl labai svarbu, kad tėvai viso auklėjimo šeimoje nenuvestų į „porinę pedagogiką“ – tiesioginį poveikį „aš ir vaikas“, o tvarkytų, organizuotų visos šeimos gyvenimą, užimdami deramą dorovinę – pedagoginę poziciją“.

Taigi auklėjimo stilius labiausiai priklauso nuo pačių tėvų, jų charakterio, kaip jie patys buvo auginami, kokį auklėjimo modelį matė savo šeimoje. Dauguma tėvų nori didžiuotis savo vaikais, yra įsitikinę, kad jei vaikas bus auklėjamas griežtai jis užaugs puikiu, drausmingu žmogumi. Tačiau nereikėtų pamiršti, kad vaikui reikalinga ne tik drausmė, bet ir meilė, švelnumas, atjauta, nes tik tuomet vaikas užaugs pilnaverte ir savimi pasitikinčia asmenybe, kuri meilę ir gerį perduos kitoms kartoms.

2. ŠEIMOS KAIP SOCIALINĖS GRUPĖS TRANSFORMACIJOS

2.1. Šeimos instituto pokyčiai

Pasak Maslauskaitės A. (2005, p. 5), „vienas iš dalykų, kurių kaita labiausiai gąsdina konservatorius visame pasaulyje, - tai permamos, globalizacijos ir modernybės atneštos į šeimos institutą. Šeimos institutas vis dar silpsta ir nyksta, ne maža dalis vaikų gimsta nepilnose šeimose, šeimose, kuriose tėvai skiriasi, o tai iššaukia vaikų auklėjimo problemas šių dienų šeimoje“.

Remiantis Stankūniene V., Maslauskaite A., Mitriku A.A. ir kt. (2003), galima teigti, kad XX. a. pabaigoje prasidėjusios sparčios permamos visose gyvenimo srityse reiškiasi ir spartaus tempo bei didžiulių mastų demografiniais pokyčiais. Keičiasi demografinių procesų- gimstamumo, santuokų, mirtingumo, migracijos – raida. Stankūnienės V., Maslauskaitės A., Mitriko A.A. ir kt. (2003) teigimu, „...socialiniai ekonominiai pokyčiai, kuriuos lydėjo ekonominis nuosmukis, tapo postūmio veiksniais šeimai keistis...pirmiausia pradėjo mažėti, ir sparčiai, santuokų...pradėjo plisti neregistruotos santuokos...šių pokyčių pasekmė- staigus ir ženklus gimstamumo mažėjimas“. Visi šie veiksniai- kirtis tradicinei šeimai, kuri visuomet buvo vertinama. Žinoma, ekonominiai veiksniai labai sąlygoja šeimos gerovę, todėl kaltinti jaunimą, kuris šeimas šiuo metu kuria vėliau, nebūtų teisinga. Jauni asmenys neskuba kurti šeimos tol, kol neįsitvirtina darbo rinkoje, nesukuria normalių gyvenimo sąlygų savo šeimos gyvenimui ir visaverčiam vaikų ugdymui, o to pasekoje matomas atsakingumas, rūpestis. Šeimos perėjimas nuo tradicinės prie modernios pateikiamas 5 lentelėje.

5 lentelė

Šeimos transformacija: perėjimas nuo tradicinės prie modernios šeimos (pagal Stankūnienę, Maslauskaitę, Mitriką ir kt., 2003)

TRADICINĖ ŠEIMA	MODERNI ŠEIMA
ŠEIMOS DEMOGRAFINIAI BRUOŽAI	
Ankstyvos santuokos	Mažėja santuokų
Šeima kuriama tuokiantis	Santuokos atidedamos vyresniam amžiui
Aukštas santuokystės lygis	Daugėja neregistruotų šeimų
Pirmieji vaikai gimdomi jauname amžiuje	Pirmųjų vaikų gimdymas atidedamas vyresniam amžiui
Vyrauja vidutinės šeimos	Mažėja gimstamumas, įsivyrauja šeimos, auginančios mažai vaikų
Maža nesantuokinių vaikų dalis	Didėja nesantuokinių vaikų dalis
	Daugėja viengūnių
	Plinta savanoriška bevaikystė
Perėjimas prie modernios šeimos prasidėjo:	
Vakarų šalyse – apie 1965 m.	
Lietuvoje – praėjusio dešimtmečio pradžioje (nuo 1990 m.)	

Apžvelgiant lentelę aiškiai matyti skirtumai tarp tradicinės ir modernios šeimos. Tradicinėje šeimoje buvo vertinama santuoka, susituokę asmenys neskubėdavo skirtis, daugiau kalbėdavosi, nes skyrybos buvo didelė gėda. „Tėvų skyrybos, konfliktai šeimoje taip pat lemia neigiamą vaikų požiūrį į santuoką ir šeimą, o darniose šeimose užaugę žmonės rečiau neįteisina savo ryšių. Atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad pakito vedybinė motyvacija: besikuriančiose šeimose pastebimas emocinių motyvų silpnėjimas ir materialinių motyvų stiprėjimas“ (Meilius, Juškevičius, Širinskienė, 2006, p. 178). Lentelės duomenys aiškiai parodė ir tai, kad Lietuvoje, palyginus su Vakarų šalimis, perėjimas iš tradicinės šeimos į modernią atkeliavo daugiau nei po dvidešimtmečio.

Meiliaus K. ir Jonaičio M. (2007, p. 8) teigimu, „Tėvystės ateities komisija yra aiškiai įvardijusi faktorius, iš kurių matyti tėvystės sampratos pokyčiai. Tai dažnos skyrybos, vaikų, kuriuos augina tik vienas iš tėvų, skaičiaus didėjimas, didėjantis kiaušinėlių ir spermos donorystės atvejų skaičius, tos pačios lyties asmenų santuokos įteisinimas, siūlymai dirbtiniu būdu pradėtiems vaikams suteikti teisę turėti tris teisėtus tėvus ir kita. Socialiniai mokslai besiklostančią padėtį linkę vadinti šeimos deinstitutionalizacija. Remiantis Maslauskaite A. (2004, p. 4), deinstitutionalizaciją apibūdina trys procesai, kurie vienaip ar kitaip susiję su mums atpažįstamais reiškiniais: skyrybos, kohabitacija ir nesantuokiniai vaikai. Deinstitutionalizacija žymi savotišką šeimos instituto kaitą arba institucinio šeimos ir santuokos matmens silpnėjimą.

Šiuo metu visame pasaulyje, įskaitant ir Lietuvą, gyvena labai daug nesusituokusių porų (kohabitacija), kurios nori išbandyti savo antrąją pusę įvairiose gyvenimo srityse. Maslauskaitės A. (2005) teigimu, „Sugyventinių skaičiaus augimas rodo tradicinės šeimos, kaip vertybės devalvaciją, dalies žmonių moralinių nuostatų silpnėjimą, jų menką pasirengimą šeimyniniam gyvenimui“ (Raudeliūnienė, Vaitekūnas, 2005, p. 13). Jaunuoliai, kurie pasisako už bandomąjį laikotarpį, savo pasirinkimą dažniausiai motyvuoja, jų manymu, gerais ketinimais, noru sukurti tvirtesnę ir darnesnę šeimą, troškimu geriau pažinti savo partnerį. Nurodomos šios pagrindinės priežastys, kurios paskatino jaunuolius pasirinkti bandomąją santuoką: aplinkos spaudimas (taip elgiasi visi mano pažįstami); nepasitikėjimas ilgalaikiais įsipareigojimais; noras išbandyti santykius; noras, kad ateityje santuoka būtų tvirtesnė; noras išeiti iš namų, išsivaduoti iš tėvų globos; ekonominės gerovės siekis (Meilius, Juškevičius, Širinskienė, 2006, p. 184).

Taigi galima teigti, kad šeimos institutas labai pasikeitė, tačiau nederėtų pamiršti, kad keičiasi viskas aplink, o to pasekoje keičiasi ir šeima, kuri šiuo metu yra atvira naujovėms, kurios veržiasi iš užsienio šalių. Žmonės mokomi būti tolerantiškais netradicinėms šeimoms, kurios kažkada atrodė kaip neįmanomas ir neįsivaizduojamas dalykas.

2.2. Šeimos transformacijos vaikų auklėjimo klausimais

Kiekvienoje valstybėje vaikai yra auklėjami skirtingai, nes tai lemia tradicijos, papročiai, taip pat šeimos, kaip visuomenės ląstelės, kaita. Svarbiausia, kad visuomet ir visur vaikai buvo, yra ir bus auklėjami, nes vaiko auginimas šeimoje yra neatsiejamas be auklėjimo. Uzdilos J. (1993, p. 11) teigimu, „Ugdymas šeimoje pirmiausia todėl yra reikšmingas, kad jis padeda koreguoti tai, kas įgimta. Ugdant asmenybę, galima statyti žmogų į vėžes, galima paspartinti jo dvasinių galių plėtrą, kas visados tautoje ir visuomenėje yra pageidaujama. Tai būdingas socialinės aplinkos lūkestis: norima joje regėti ir patį ugdymo (auginimo, brandinimo, auklėjimo, formavimo) procesą, ir matyti jo rezultatą- dorovinę asmenybę“.

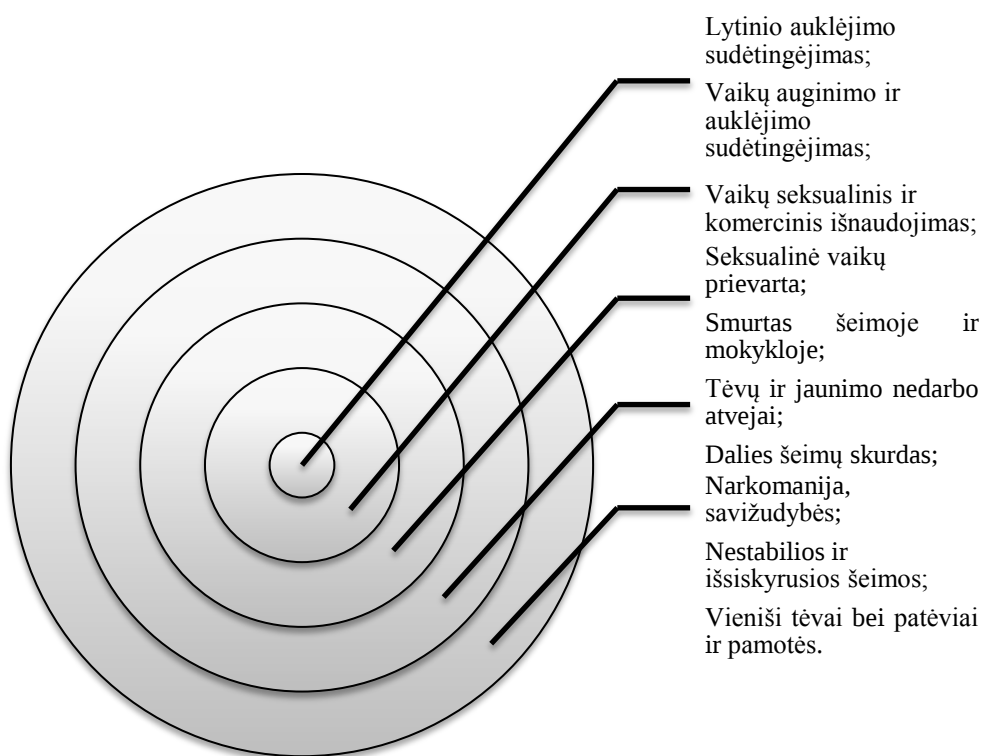
Tradicijos ir papročiai keičiasi. Šeimos transformacija, skyrybų didėjimas ir skubotumas, gyvenimas be galo dideliu greičiu, vis didesni reikalavimai, perkrauta darbo diena, vaikų jautrumas, kurie gyvena postmoderniame pasaulyje- tai tik dalis veiksnių, kurie apsunkina šių laikų tėvystę.

Šeimų gyvenimas pastaruoju metu vis dar keičiasi: dažnėja neregistruotų santuokų (kohabitacijos), daugėja nevedusių asmenų, nesantuokinių vaikų (vedybos atidedamos vėlesniam laikui), mažėja gimimų skaičius, daugėja skyrybų. Mokslininkai šią situaciją vertina skirtingai. J. Vaitkevičius (1995) minėtus šeimoje vykstančius pokyčius vadina šeimos destabilizacija, V. Stankūnienė (2003) – transformacija, o sociologas R. Grigas (1995) – šeimos krize (Jonutytė, Gelžinienė, 2006, p. 62-63). Galima teigti, kad didžiausią įtaką šeimos stabilumui daro įvairūs sociokultūriniai pokyčiai, kurie turi labai didelę įtaką jauniems tėvams bei vaikams, kurie šeimos viduje taip pat patiria įvairias permainas.

Šeimos politikos ekspertės Henry-Huthmacher C. tyrimų duomenimis, daugelyje išsivysčiusių valstybių demografiniai procesai susiklostė dramatiškai: sutuoktinių skaičius sumažėjo tiek, kiek padidėjo gimimų ir asmenų, kurie tuokiasi antrą kartą. Taigi pastaruoju metu išaugo išsituokusių porų skaičius, o anksčiau buvusios nepopuliarios sugyvenimo formos (partnerystė ir viengungiškas gyvenimas) dominuoja (Meilius, Juškevičius, Širinskienė, 2006, p. 164). Šie pokyčiai, kaip pastebi Navaitis G., neaplenkė ir Lietuvos: „...šiandien ir Lietuvoje tik pusė visų moterų yra ištekęjusios. Sulaukę pilnametystės visuomenės nariai gali tvarkyti gyvenimą kaip išmano, - tuoktis, skirtis, ar apsieiti be šių procedūrų“ (Meilius, Juškevičius, Širinskienė, 2006, p. 165). Žinoma, vaikų auklėjimas šeimoje, gero šeimos pavyzdžio matymas užaugusiems vaikams turi labai didelę reikšmę, nes matytas pavyzdys, įdiegtos vertybės leidžia pasirinkti teisingus sprendimus.

Tačiau kaip besikeistų situacija, šeima visuomet buvo, yra ir bus pati svarbiausia ląstelė valstybės gyvenime, nors šiuo metu labai stiprią įtaką tradiciniai šeimai daro moderni šeima. Visi šeimos pokyčiai turi labai didelę įtaką šių laikų tėvystei, tėvų požiūriui į vaikų auklėjimą. Labai didelis gyvenimo tempas, pertekliaus amžius, kuriame labai sunku atsirinkti tai, kas teisinga,

moderni šeima, emocinių įtampų šeimoje didėjimas sukelia XXI amžiaus pradžios vaikų auklėjimo problemas, kurias išskiria Bajoriūnas Z. (2004, p. 16):

2 pav. XXI a. pr. vaikų auklėjimo problemos (pagal Bajoriūną, 2004)

Kaip matyti antrame paveiksle, šių laikų tėvystę apsunkinančių veiksnių yra labai daug. Didžiausią dalį vaikų auklėjimo problemų iššaukia šeimos transformacijos, vaikų auklėjimo sudėtingėjimas, didelė žiniasklaidos įtaka ir pan.

Taigi galima daryti išvadą, kad šiuolaikiniams tėvams vaikų auklėjimas, jų auginimas, švietimas, tinkamų vertybių diegimas yra labai sunkus darbas, kuris reikalauja pačių jaunų tėvų švietimo, domėjimosi, kaip prieiti prie šiuolaikinių vaikų, kaip teisingai juos auklėti. Vyraujančios auklėjimo problemos yra labai didelės, aktualios jauniems tėvams, taip pat mokytojams bei visai visuomenei. Pasak Dreikurs R., Soltz V. (2007, p. 14), „Kiekviena gentis turėjo savas tradicijas ir vaikus auklėjo skirtingai“. Jaunus bei pagyvenusius tėvus taip pat galima pavadinti skirtingomis gentimis, kurių auklėjimas ir tradicijos skiriasi, nes bėga laikas, pasaulis modernėja dideliais žingsniais, todėl jaunų tėvų ir vaikų nereikėtų nuvertinti, nes jie eina besikeičiančiu moderniu gyvenimo keliu. Su šiuo požiūriu sutinka ir Rogge U. J. (2004, p. 153) teigdamas, kad „Praeities išaukštinimas ištrina specifinius kartų bruožus ir jų ribas; dažniausiai šitaip stengiamasi ne įvertinti, o nuvertinti dabartinių vaikų ir jaunuolių savarankiškai sukauptą patirtį“.

„Nuo žmogaus ugdymo reikia pradėti visokį persitvarkymo darbą. Tai yra svarbiausia. Nuo to, koks bus žmogus, kokia bus pagrindinė visuomenės ląstelė- šeima, priklauso mūsų tautos ateitis, jos išlikimas ir kultūrinis jos klestėjimas. Pagaliau- tai egzistencinis visos žmonijos klausimas, ne mažesnės reikšmės kaip taika, nusiginklavimas ar aplinkos švara“ (Grucė, 1994, p. 15).

Taigi nereikėtų pamiršti lietuvių auklėjimo tradicijų, kultūros, kuri suteikė galimybę vaikui būti savarankiškesniam, neigiamus dalykus, egzistuojančius gyvenime, pažinti pačiam, tačiau taip pat nereikėtų nuvertinti ir šiuolaikinių tėvų, jų auklėjimo bei nepamiršti, kad vaikas yra savarankiška asmenybė, kuri turi savo interesus, todėl nereikėtų vaiko auklėjimu užsiimti taip, kad būtų užgožiami vaiko amžiui natūralus interesai.

2.3. Kartų skirtumai

Pasak Legkauskio V. (2012, p. 4), karta – tai žmonės, kuriuos sieja panašus amžius ir bendri kultūriniai išgyvenimai. Kasdieniame gyvenime sakydami „karta“ dažniausiai turime galvoje žmones, kuriuos sieja tas pats šeimos gyvenimo etapas, – vaikus, tėvus, senelius. Psichologine prasme kiekvieną kartą formuoja du pagrindiniai dalykai: su gyvenimo etapu susiję interesai ir asmenybę formuojančios istorinės patirtys.

Visi gyvename istorijos tėkmėje ir nesvarbu, kokio amžiaus būtume. Laikui bėgant vyksta įvairūs ir svarbūs pokyčiai gyvenime, kurie turi įtakos asmenybei. Skirtingoms kartoms ta įtaka yra ir bus skirtinga, nes keičiasi ne tik žmonės, keičiasi viskas aplinkui. Kintantis gyvenimas sukelia įvairių kliūčių bendraujant su žmonėmis, ypač skirtingų kartų atstovams. Kaip teigia Legkauskas V. (2012, p. 5), „Pasaulio suvokimo skirtumai gali būti laikomi natūraliais bendravimo barjeriais, nes jie neišvengiami ir nepriklauso nuo žmogaus valios. Trys svarbiausios pasaulio suvokimo skirtumų priežastys yra gyvenimo etapo skirtumai, skirtingi patirti visuomenės įvykiai ir individualios patirties skirtumai. Tam tikri individualios patirties skirtumai būdingi mums visiems...“. Pagyvenusiems asmenims gali būti sunku susikalbėti su jaunais žmonėmis, nes jie į gyvenimą žvelgia kitaip (lengviau, laisviau), o tai gali sukelti vyresnių kartų nepasitenkinimą, nes jie savo gyvenime matę daug sunkių akimirkų (karai, krizės). Remiantis Kanopiene V. (2012, p. 245), pabrėžiant reikšmingus socio-demografinius praėjusių dešimtmečių pakeitimus (šeimos transformacija ir šiuolaikinės visuomenės senėjimas), šeimos gebėjimas įvykdyti kai kurias iš jos būtinų funkcijų (t.y., rūpinimasis dėl pagyvenusiųjų) ir palaikyti solidarumą tarp kartų yra abejojamas ir akademinės, ir socialinės politikos pranešime. Jaunos šeimos turėtų palaikyti ryšį su pagyvenusiais asmenimis, tačiau bendravimas tarp kartų šiuo metu turi labai daug problemų.

Kiekviena karta turi skirtingas patirtis, atradimus ir praradimus. Kartų skirtumai turi labai didelės įtakos ne tik bendravimui, susikalbėjimui, bet ir vaikų auklėjimui šeimoje. Remiantis Laurinčiukiene L. ir Schroer W. (2008, p. 9), galima išskirti šias kartas ir pateikti trumpus jų apibūdinimus:

Kartų įvairovė (remiantis Laurinčiukiene, Schroer, 2008)

Kartos pavadinimas	Gimimo metai	Pagrindiniai bruožai
Tylioji karta	1924-1943 m.	Orumas; pasišventimas; garbė; pagarba įstatymams; bendruomeniškumas; kantrumas; (gėda).
Kūdikių bumo karta	1944-1963 m.	Aistra; praturtėjimas (galimybės); apdovanojimas; optimizmas; komandinė dvasia; (kaltė).
X karta	1964-1983 m.	X karta – prasminga karjera; informacija; laisvė rinktis; permaitinimas; individualizmas; neformalumas; pragmatiškumas (aš visada teisybė). Šią kartą be abejonės būtų galima pavadinti labiausiai išsilavinusia karta.
Y (young) karta	1984-2003 m.	Galimybės augti ir turtėti; asmeniniai tikslai; apdovanojimai. Ši karta turtėjo, daug pirkė, nes gyveno modernėjančio pasaulio įkarštyje.
XXI amžiaus pirmoji karta Z (google) karta	2003-2023 m.	Imlūs, smalsūs, atviri, netelpa į standartus ir nusistovėjusias visuomenės normas. Ši karta užaugs labai nusimananti apie žiniasklaidą ir kompiuterius, apie informacines technologijas supras daugiau nei Y karta.

Kaip matyti pateiktoje lentelėje kartos yra labai įvairios: skiriasi jų gyvenimo etapai, išgyvenimai, kurie lemia dabartines jų vertybes. Jaunoji karta šiandien gyvena daug turtingesnėje valstybėje, todėl ir poreikiai daug didesni nei vyresnės kartos atstovų. Pasak Legkauskio V. (2012, p. 9), turtėjant visuomenei, sustiprėjo ir sena svajonė gyventi išvis nedirbant. Ši suprantama, tačiau pražūtinga fantazija kiekvienai kartai „kanda“ savaip. Dalis vyresniosios visiškai išlaiko savo jau suaugusius vaikus norėdami, kad šie kuo ilgiau pagyventų be rūpesčių ir nevargtų taip, kaip teko vargti tėvams. Šitas „gero“ norėjimas dažniausiai baigiasi tuo, kad suaugę vaikai labai ilgai neišmoksta ekonomiškai pasirūpinti savimi. Žinoma, tai galėtų priskirti ir prie auklėjimo spragų, kuomet vaikas nemokomas savarankiškumo, jam nediegiamos tinkamos vertybės.

Kalbant apie kartų skirtumus labai svarbu apžvelgti tai, kaip šeimą vertino vyresnioji karta ir kokie vyrauja skirtumai tarp šių dienų jaunesniosios kartos. Pasak Legkauskio V. (2012), vyresnei kartai siekiamybė buvo rasti žmogų, su kuriuo gali sugyventi, susilaukti vaikų, juos išauginti ir sulaukti anūkų. Nesutarimus ir konfliktus šeimoje reikėjo išgyventi tyliai, „nenešant šiukšlių iš namų“. Gyvenimas „dėl vaikų“ buvo norma. Skyrybos buvo nepriimtinos, o dažnai ir ekonomiškai neįmanomos, nes šeima buvo pirmiausia ekonominė dviejų žmonių (o dažnai ir dviejų šeimų) sąjunga. Lyginant su šių dienų šeima matyti labai dideli skirtumai. Šių dienų jaunesnioji karta tuokiasi iš meilės ir tikisi laimingo gyvenimo. Kai žmonės tapo ekonomiškai pajėgūs gyventi po vieną, skyrybos tapo priimtiniu santykių nesklaidumų sprendimo būdu. Jaunesni žmonės nebelinkę gyventi „dėl vaikų“, šiandien žmonės gyvena „sau“.

Legkauskio V. (2012, p. 15) teigimu, „Suvokti kartų bendravimo sunkumus – pirmas žingsnis į jų įveikimą. Tiek natūralūs bendravimo barjerai, tiek motyvacija bendrauti yra psichologiniai veiksniai. Kiekvienas iš mūsų, suvokęs šiuos veiksnius, gali juos valdyti. Tačiau šių psichologinių

veiksnių poveikį gali didinti arba mažinti ir valstybinio bei vietinio lygmens socialinės politikos priemonės“.

Taigi galima teigti, kad visoms kartoms labai svarbu bendravimas, kurio šiandieninėje visuomenėje labai trūksta. Taip dažniausiai atsitinka todėl, kad vyresnioji karta nebepasitiki savimi, bijo pareikšti savo nuomonę, nes tiesiog nebėra įtraukiama į aktyvų visuomenės gyvenimą, o tai yra labai didelė problema, kuri iššaukia kartų atsiribojimą, nenorą kalbėtis ir klausytis vieni kitų, o juk jauni tėvai galėtų būti šviečiami pagyvenusių tėvų, kurie augino savo vaikus kitaip, nes dažnai švietimo, patarimų reikia jauniems tėvams.

3. PAGYVENUSIŲ IR JAUNŲ TĖVŲ VAIKŲ AUKLĖJIMO ŠEIMOJE TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Pagyvenusių bei jaunų tėvų vaikų auklėjimo šeimoje tyrimo tikslas – ištirti vaikų auklėjimo šeimoje transformacijas kartų aspektu. Jaunų bei pagyvenusių tėvų amžiaus laikotarpiai šiame darbe išskirti remiantis PSO (Pasaulio Sveikatos Organizacijos) rekomendacijomis. Pagal PSO žmogaus amžius suskirstytas į šiuos laikotarpius : iki 44 metų – jaunas, nuo 45 iki 59 m. – vidutinio amžiaus, nuo 60 iki 74 m. – pagyvenęs ir tai reiškia, kad asmuo yra fiziškai pajėgus ir gali būti socialiai aktyvus, nuo 75 iki 90 m. – senas, nuo 90 m. – ilgaamžis (Harbers M., Achterberg P., 2012).

Pagyvenusių tėvų vaikų auklėjimo šeimoje tikslui realizuoti pasirinktas pusiau struktūruotas (pusiau standartizuotas) interviu. Pagal Žydžiūnaitę V. (2001), pusiau standartizuotas interviu yra lankstus, nėra galutinai apibrėžtas, didesnė kontrolė iš apklausėjo pusės. Jo metu tyrėjas vadovauja šiam interviu ir gali sudaryti klausimų sąrašą, kuriuos nori aptarti su tiriamuoju. Šis metodas labai tiko bendraujant su vyresnio amžiaus asmenimis, nes jiems patinka kalbėtis, bendrauti, o anketų pildymas vyresnio amžiaus asmenims gali sukelti sunkumų.

Interviu iš anksto buvo numatyti klausimai, kuriuos sudarė darbo autorė remiantis anketa, kuria buvo tiriamas jaunų tėvų vaikų auklėjimas šeimoje. Interviu sudarė 6 klausimai (žr. 2 priedas).

Buvo panaudota laisvai su informantais bendraujant gauta informacija, nes būtent pusiau struktūruotas interviu suteikia tokią galimybę. Kokybinio tyrimo duomenys apdoroti ir pateikti kontent analizės būdu. Duomenys pateikiami kategorijų lentelėse.

Pusiau struktūruotas interviu vyko 2014 m. balandžio 10 d. Interviu buvo vykdomas su kiekvienu informantu individualiai, niekam netrukdam, kalbant akis į akį darbo autorei bei interviu dalyviui. Kiekvienam interviu dalyviui darbo autorė paaiškino vizito tikslą, pristatė savo tiriamą problemą, papasakojo, kaip informantas buvo atrinktas. Interviu metu buvo naudojamosi diktofonu, kuriuo buvo įrašinėjami pokalbiai. Informantų pradedant interviu buvo klausiama, ar jie sutinka. Visi interviu dalyviai sutiko, kad interviu būtų įrašinėjami. Visi pokalbiai suvesti į pusiau struktūruoto interviu protokolą (žr. 3 priedas) bei įrašyti į kompaktinį diską.

Interviu buvo atrinkti keturi pagyvenę tėvai. Atliekant interviu buvo reikalingi asmenys, kurie turi/turėjo vaikų bei patirties vaikų auklėjime, yra vyresnio amžiaus, todėl interviu dalyvavo būtent pagyvenę tėvai. Interviu buvo atliktas vienoje Šiaulių miesto įstaigų, gavus įstaigos direktorės bei asmenų, kurie dalyvavo interviu, sutikimus.

7 lentelėje pateikiami duomenys apie tiriamųjų grupę.

Demografinės respondentų charakteristikos

Imties dydis	N=4
Lytis	N=4 (moterys)
Amžius	65-74 metai

Jaunų tėvų vaikų auklėjimo šeimoje tyrimo tikslui realizuoti pasirinkta kiekybinė tyrimo prieiga, leidžianti atlikti sisteminę skaitmeninės informacijos rinkimą bei statistinę analizę (Žydžiūnaitė, 2006). Vienas iš populiariausių ir plačiausiai taikomų kiekybinio tyrimo metodų yra apklausa, kuri buvo pritaikyta šiame tyrime. Apklausai atlikti buvo panaudotas plačiausiai taikomas būdas- anketavimas. Anketą sudaro grupė tarpusavyje susijusių klausimų, į kuriuos reikia gauti respondentų atsakymus.

Anketavimas yra atliekamas tam tikru tikslu- sudaryti bendrą visos populiacijos apibūdinimą. Sudarant anketas tėvams buvo panaudoti dichotominiai, atviro bei uždaro tipo klausimai. Anketoje pateikta keturiolika klausimų. Pirmieji dešimt klausimų skirti sužinoti apie jaunų tėvų vaikų auklėjimą šeimoje, tėvų požiūrį į šeimą, o likusieji keturi klausimai susiję su respondentų demografiniais duomenimis: lytis, amžius, gyvenamoji vieta, išsilavinimas. Anketą parengė darbo autorė remiantis teoriniais pagrindais apie šeimą, vaikų auklėjimą.

Duomenų kiekybinė analizė atlikta Microsoft Excel kompiuterine programa. Kiekybinių duomenų rezultatai pateikiami paveiksluose. Taikyta kokybinė tyrimo duomenų analizė, duomenų rezultatai pateikiami kategorijų lentelėse.

Tyrime dalyvavo jauni tėvai. Jie buvo pasirinkti todėl, kad būtų galima sužinoti, kaip jauni tėvai auklėja savo vaikus bei palyginti vaikų auklėjimą šeimoje kartų aspektu. Tėvai buvo atrinkti patogiosios atrankos būdu, gavus jų sutikimą. Buvo išdalinta 60 anketų, iš jų sugrįžo 50 užpildytų, 10 anketų negrąžintos.

8 lentelėje pateiktos demografinės respondentų charakteristikos.

Demografinės respondentų charakteristikos

Imties dydis	N=50
Lytis	N=32 (moterys) N=18 (vyrai)
Amžius	22-42 metai

3.2. Pagyvenusių tėvų vaikų auklėjimo šeimoje rezultatų analizė

Pusiaus struktūruotame interviu dalyvavo keturi informantai. Visos apklaustosios- moterys. Moterys gyvena vienoje Šiaulių miestų įstaigų. Apklaustųjų amžius svyruoja nuo 65 iki 74 metų. Visos apklaustosios gyveno pilnose šeimose, augino vaikus, o tai buvo pagrindinis kriterijus renkantis informantus.

Apklaustosioms interviu metu buvo užduotas klausimas apie tai, kas jų šeimoje daugiausia užsiimdavo vaikų auklėjimu. Gauti atsakymai pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė

Informantų atsakymai apie tai, kas daugiausia užsiimdavo vaikų auklėjimu šeimoje (N=4)

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJĄ
Vaikų auklėjimu šeimoje užsiimantys asmenys	Seneliai	1	„Nu jau kas daugiausiai, močiutė, kas jau daugiausiai-močiutė...“.
	Mama	2	„Nu tai, kad daugiausiai aš, vyras išai jau daugiausiai savais reikalais...“, „Aš, vyras būdavo vieną...jau aš galėdavau vieną bart ir apkulti, o tą jauniausią tėvas neleisdavo...ar į mokyklą kviesdavo ar nusižengdavo ką, jau mane varydavo, tėvs neidavo...“.
	Abu tėvai	1	„bendrai abudu...auginom, mokinom...auginom, auginom...“.

Pagyvenusių tėvų atsakymai apie tai, kas jų šeimoje daugiausia užsiimdavo vaikų auklėjimu, atspindi kategorijoje „Vaikų auklėjimu šeimoje užsiimantys asmenys“. Pateikiamos trys subkategorijos: „Seneliai“, „Mama“, „Abu tėvai“. Subkategorijose informantai pateikė savo argumentus susijusius su asmenimis, kurie labiausiai užsiimdavo vaikų auklėjimu šeimoje.

Iš gautų tyrimo rezultatų galima matyti tai, jog dažniausiai šeimose vaikų auklėjimu užsiimdavo mama. Taip pat vaikus auklėjo abu tėvai bei seneliai. Remiantis gautais interviu atsakymais galima daryti išvadą, kad mamoms tekdavo didžiausias darbas auklėjant vaikus, vyrai dažniausiai užsiimdavo kitais vaidmenimis šeimoje, tačiau psichologės Kirejevos A. (2007) nuomone, nuolatinis bendravimas su tėčiu praturtina ir išplečia vidinį vaiko pasaulį. Be to, sukuriama stiprus emocinis tėvo ir vaiko ryšys, kuris gali išlikti visam gyvenimui. Tokie tėčiai savo vaikams turi daugiau įtakos, vaikai labiau įsiklauso ir gerbia jų nuomonę. Todėl vaikams labai svarbu, kad ir tėtis dalyvautų jo auklėjime, vaiko gyvenime, padėtų išspręsti iškilusias bėdas, patartų.

Vaikus auklėti taip pat padėdavo seneliai, nes tėvai daug dirbdavo, todėl tėvams reikėdavo pagalbos. Viena informantė atsakė, kad auklėjimu užsiimdavo tiek ji tiek ir jos vyras. Abu kartu augino bei mokino savo dukrą, ją auklėjo, todėl didžiuojasi, kad užaugino puikią dukrą.

Informantėms interviu metu buvo užduotas klausimas apie tai, kiek laiko panašiai praleisdavo su savo vaiku per dieną. Atsakymai pateikiami 10 lentelėje.

Informantų atsakymai apie tai, kiek laiko praleisdavo su savo vaiku per dieną (N=4)

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJĄ
Praleidžiamas laikas su vaiku per dieną	Visą dieną	2	„Nu žinot, kad aš kaip nedirbdavau, aš antra grupę turėjau...jau skaitos namuose praleisdavau daugiausiai...“, „Visą dieną, aš niekur nedirbau“.
	Visuomet, kai būdavo laiko	2	„Nu dirbau, pamainom dirbau verpste, kaip išeidavo, ir į kaimą pas seserį išveždavom, ten pabūdavo...kada jau pagavus tai jau su vaikais, žinot, kaip mama visada, kai maži...“, „Nu žinot, su dukra mes kiek praleisdavom, aš išeidavau iš ryta kai mažike ji buvo, mes ją leidom į lopšėlį savaitinį, bet kai aš ją nešdavau, tai imdavo, mamyte, nenoriu...tada vyras nuvažiavo į kaimą, surado mergaitę, nusamdėm ir auginom, auginom, laikėm tą mergaitę, iki kol į darželį jai reikėjo...o kai paliko darželinukė tai mes mainom eidavom, jis parein, aš išeinu...“.

Atsakymai apie tai, kiek laiko tėvai praleisdavo su savo vaiku per dieną, atspindi kategorijoje „Praleidžiamas laikas su vaiku per dieną“. Šios kategorijos pagrindu išskirtos dvi subkategorijos, tai: „Visą dieną“ bei „Visuomet, kai būdavo laiko“. Subkategorijose pateikiami argumentai, kurie leidžia suprasti, kokios priežastys leisdavo ar kliudydavo su savo vaiku būti kuo daugiau laiko.

Iš gautų interviu atsakymų matyti tai, jog dvi apklaustosios su savo vaikais praleisdavo visą dieną, o likusios dvi informantės su savo vaikais būdavo visuomet, kai tam turėdavo laiko. Priežastys, kurios leisdavo su vaikais būti visą dieną tai tokios, kaip turimas invalidumas, kurio pasekoje daugiausia laiko moteris praleisdavo namuose ir kita priežastis, kuri leido antrai informantei su vaiku būti visą dieną- darbo neturėjimas.

Moterys, kurios praleisdavo su savo vaikais visuomet, kai tik galėdavo, interviu metu atsakė, kad viena iš jų dirbo pamainomis, bet kai turėdavo laiko, su vaikais būdavo visuomet. Kita apklaustoji paminėjo, kad kol dukrelė buvo mažytė, ją prižiūrėjo nusamdyta mergaitė, o kai dukrelė paaugo, moteris su vyru pradėjo dirbti pamainomis, tuomet vaiko priežiūra užsiimdavo vienas po kito grįžę iš darbų.

Taigi gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad visi tėvai nori savo vaikams skirti kuo daugiau laiko, juos prižiūrėti, auginti, auklėti, tačiau dažnai tam nėra galimybių, nes daug laiko atima darbas, kuris būtinas, kad žmogus galėtų išgyventi, išlaikyti savo vaikus, juos aprūpinti. Tačiau kiek kliūčių bebūtų, visi tėvai stengiasi pabūti kuo daugiau laiko su savo atžalomis, jomis rūpintis.

Apklaustųjų atsakymai apie tai, ar visuomet sutardavo su savo vyru auklėjant vaikus, pateikiami 11 lentelėje.

Apklaustųjų atsakymai apie tai, ar visuomet sutardavo su savo vyru auklėjant vaikus (N=4)

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJA
Santykiai tarp tėvų auklėjant vaikus	Sutardavo	2	„Sutardavom, jis nesikišdavo, jam kad ir blogiau vaikai, jam gerai vistiek, gerai gerai, užaugs, saka...aš jau daugiausia...“, „Taip...vyras buvo mano geras...“.
	Nesutardavo	2	„ne, ne, jokių pykčių, jokių, būdavo, kaip pasakant, kai mes dirbdavom pamainom, o vaikai pasilieki, viens išeinam, kits pareinam...nu tai būdavo pareinu, sakau, ar vaikai valgė? O kas man rūp. Jis būdavo, kaip pasakius...nu ir vat pareinu, ar vaikai valgė? O kas man rūp... dėl to pykdavau...viskas buvo daugiausiai ant mano rankų, ir vaikus auklėt, ir į darbą bėgt, ir valgyt nupirkt...“, Dėl to jaunėlio, jei norėdavau suduot ar ką, jis užstodavo...ar į mokyklą kviesdavo jis ar nusižengdavo ką jau mane varydavo...“.

Interviu metu moterims buvo užduotas klausimas, ar jos visuomet sutardavo su savo vyru auklėjant vaikus. Atsakymai atsispindi kategorijoje „Santykiai tarp tėvų auklėjant vaikus“. Subkategorijoje „Sutardavome“ moterys pateikė argumentus, kuriuose nurodė priežastis, dėl kurių sutardavo su savo antrąja puse auklėjant vaikus, o subkategorijoje „Nesutardavome“ pateikiami interviu metu gauti atsakymai, kuriuose nurodoma, kodėl kildavo nesutarimų tarp vyrų ir moterų vaikų auklėjimo klausimais.

Iš interviu gautų atsakymų galima teigti, kad su vyrais moterys auklėdamos savo vaikus sutardavo tuomet, kuomet vyras į auklėjimą tiesiog nesikišdavo, visą atsakomybę palikdavo moterims ir joms nepriekaištaudavo.

Pykčiai vienos apklaustosios šeimoje su vyru dažniausiai kildavo dėl vyro abejingumo, netinkamo požiūrio į vaikų priežiūrą, tačiau šios informantės atsakymuose buvo matomas neapsisprendimas dėl to, ar ji pykdavosi su savo vyru ar ne. Iš pradžių buvo teigiama, kad jokių pykčių nekildavo, tačiau po to paminima, kad pykdavo dėl vyro abejingumo. Galima daryti prielaidą, kad informantė į klausimą iš pradžių atsakė nepagalvojusi, tačiau susimąsčiusi prisiminė, kad vis dėl to ant vyro pykdavo dėl jo abejingo elgesio. Kitos informantės šeimoje nesutarimus iššaukdavo tai, kad vyras gindavo savo jaunesnį sūnų, kuomet motina norėdavo jį sudrausminti. Galima daryti prielaidą, kad vyras jautė didesnę prierašumą jaunesniam sūnui, jo auklėjimu jis užsiimdavo daugiau nei vyresniojo, o tai galėjo įtakoti tai, kad vaikas buvo jaunesnis, jam reikėjo didesnės priežiūros, globos, tačiau tai iššaukdavo nesutarimus tarp tėvų.

Taigi galima daryti prielaidą, kad vėlyvojo amžiaus asmenų šeimose kildavo įvairių nesutarimų auklėjant vaikus, o nesutarimai nekildavo tada, kuomet vienas iš tėvų tiesiog būdavo pasyvus stebėtojas vaikų auklėjime.

Informantėms interviu metu buvo užduotas klausimas apie tai, kokį auklėjimo stilių jos naudodavo. Atsakymai pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė

Apklaustųjų pasiskirstymas apie tai, kokį auklėjimo stilių naudodavo auklėjant vaikus (N=4)

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJĄ
Šeimoje naudojami auklėjimo stiliai	Demokratinis	2	„Nemušdavau aš niekados, aš jam įaiškindavau gražiai, nu sakau jeigu neklausysi, šį kartą atleidžiu, o kitą kartą, sakau, labai skaudžiai mušiu, žinok, nu jie manęs bijodavo, jau jeigu ką nusikalta, iškart akytės didelės...“, „nei aš ją esu mušus, nei vyrs pirštą nėr pridėjęs, bet jin tėvą daugiau bijoja kaip manęs...inai nu vienu žodžiu, aš negaliu jums pasakyti, bet jin buvo tokia drausminga...jeigu kada vieną du kartus buvo, tai į kampą... kai užaugo, leisdavau į tuos šokius, bet įstatymas toks buvo, kad vienuoliktą namuose...“.
	Liberalus	1	„Kad, nu žinot, ką aš pasakysiu, į kailį nei vieno kart negavo nei nuo manęs, nei nuo tėvo... taip kas galima, kas gero, paaiškini, o juk vaikams daugiausia paaiškinti reikia, jie žino, kas negerai...“.
	Autoritarinis	1	„Būdavo, būdavo, neužaugo, kad negavo...nebuvo blogiau, kad gavo į kailį. Pasakydavau, laiks nuo laika išleidžiu, kad tokią ir tokią valandą būnat namuose...kas galima kas negalima...jeigu ką užsikaprizindavo gatvėj, sakau gatvėj tai aš jau nemušiu, nu kai pareisim namo, tai gausit, pareini namo, praein kitą kart tas pasiutimas...pastoviai lupti nereikėjo...nebuvo nei diržo, nei jokių rykščių, su ranka kiek į kuprą užmesdavai...“.

Interviu metu gauti apklaustųjų atsakymai apie tai, kokį auklėjimo stilių naudodavo auklėjant savo vaikus, atspindi kategorijoje „Šeimoje naudojami auklėjimo stiliai“. Iš gautų atsakymų išskiriamos trys subkategorijos: „Demokratinis“, „Liberalus“ ir „Autoritarinis“. Subkategorijose pateikiami interviu metu gauti atsakymai, kurie pagrindžia tai, kodėl apklaustųjų atsakymai priskiriami prie būtent šių trijų pateiktų auklėjimo stilių (demokratinis, liberalus, autoritarinis).

Dviejų informančių atsakymai leido jų naudojamą auklėjimo stilių priskirti prie demokratinio, nes atsakymuose aiškiai buvo galima matyti ir suprasti tai, kad auklėjime nebūdavo naudojamos fizinės bausmės, su vaikais buvo kalbamasi, jų išklausoma, tačiau buvo nubrėžtos aiškos taisyklės, kurių vaikai turėdavo laikytis. Iš vaikų tėvams buvo jaučiama pagarba, kurią pagrindė „teisinga“ baimė.

Vienos apklaustosios interviu metu gauti atsakymai leido jos auklėjimo stilių priskirti prie liberalaus, nes jos auklėjimo pobūdį, sprendžiant iš atsakymų, galima sieti su tuo, kad tarp apklaustosios ir jos vaikų vyravo santykiai, kurie priminė labiau draugų nei tėvų santykius, vaikams būdavo tik paaiškinama, nes, informantės nuomone, jie ir taip viską suprasdavo patys.

Iš gautų atsakymų vienos informantės auklėjimo stilius išsiskyrė aiškiausiai ir ji buvo galima priskirti prie autoritarinio auklėjimo stiliaus. Informantės atsakymas buvo aiškus nuo pat pradžių, nes savo auklėjime vaikams ji būdavo nubrėžusi labai griežtas taisykles, o jų nesilaikymas

iššaukdavo įvairias bausmes, įskaitant ir fizines, iš vaikų buvo reikalaujama visiško paklusnumo. Iš interviu gautų duomenų paaiškėjo tai, kad šios moters vaikai, kurie buvo auklėjami naudojant fizines bausmes, suaugę tapo nepilnavertėmis asmenybėmis. Informantė paminėjo, kad jaunesnis sūnus nenorėjo nei dirbti nei mokytis, o vyresnysis pradėjo išgėrinėti, ko pasekoje liko prikaustytas prie lovos. Remiantis Furst M. (1999), dauguma tėvų auklėjimą supranta stebuklingais, nesibaigiančiais ir įkyriais pokalbiais su vaiku, barimu, perdėta globa, priekaištais, kontrole. Anksčiau ar vėliau vaikas iš tokio „auklėjimo ir globos“ ištrūks. Jis, būdamas nesavarankiškas ir nejausdamas asmeninės atsakomybės, gali nueiti klystkeliais.

Taigi apibendrinus gautus interviu rezultatus galima daryti išvadą, kad vėlyvojo amžiaus asmenys į klausimus apie tai, kaip auklėdavo savo vaikus, atsakinėja labai atvirai, nesibaiminama pasakyti, kad buvo naudojamos ir fizinės bausmės, kad nubrėžtos labai griežtos taisyklės, lyginant su šiuolaikiniais tėvais, tačiau, psichoterapeutės Mickevičiūtės D. nuomone, autoritarinis auklėjimo stilius netinka mūsų greitai besikeičiančioje visuomenėje, kurioje vertinamas pasirinkimas ir naujovės. Griežtos bausmės skatina pasipriešinimą. Mušimas, kuriuo sprendžiamos išskylančios problemos, yra nepriimtinas visuomenėje, skelbiančioje, jog vertina taikius sprendimus. Galima daryti prielaidą, kad tarp kartų atsiranda labai dideli skirtumai keičiantis visuomenei, gyvenant pertekliaus laikuose ir būtent tai matyti 13 lentelėje, kurioje pateikiami vėlyvojo amžiaus asmenų atsakymai apie tai, kas apklaustosioms atrodo nepriimtina šiuolaikinių tėvų auklėjime.

13 lentelė

Informantų nuomonių pasiskirstymas apie tai, kas jiems yra nepriimtina šiuolaikinių tėvų auklėjime (N=4)

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJĄ
Nepriimtini dalykai šiuolaikinių tėvų auklėjime	Nepriežiūra, blogas pavyzdys	1	„Nu ką aš jum galiu pasakyti, aš jum galiu pasakyti tik tiek, kad dabar vaikai yra neprižiūrimi, ir net labai...motinos rūka, vaikai rūka...labai labai blogas tėvų pavyzdys, labai...“.
	Perteklius	1	„Dabar tai yra vaikai per daug išlepinti vienu žodžiu, visokiais telefonais mobiliais prašmaniais, ne kišenėj, o rankoj, kad matytų...nebuvo tokių išdykusių taisyklėmis tų vaikų...mes augom kaime, nebuvo tiek tų prašmatnybių...o dabar nebijo vaikai...viską leidžia, viskas galima, kaip vaikui neleisi, užtai tokie ir užauga daba...“.
	Kažkas blogai	1	„Ai dabar aš jau nežinau dabar kaip aš pasižiūriu į tuos vaikus mane purto... aš nežinau, ar čia tėvai, ar čia vaikai... neįsivaizduoju, kaip dabar čia su tais vaikais...kitur bėg dabar vaikai iš namų, galvoju, dieve mana, kaip taip gal būt, motina tėvas yra...“.

Atsakymai apie tai, kas vėlyvojo amžiaus asmenims yra nepriimtina šiuolaikinių tėvų auklėjime, atsispindi kategorijoje „Nepriimtini dalykai šiuolaikinių tėvų auklėjime“. Gauti rezultatai įpareigojo išskirti tris subkategorijas („Nepriežiūra, blogas pavyzdys“, „Perteklius“, „Kažkas blogai“), nes trys respondentės paminėjo skirtingus atsakymus apie tai, kas joms nepriimtina, o vienai respondentei nepasirodė jokių nepriimtų veiksmų auklėjant vaikus jaunų tėvų tarpe.

Gauti interviu atsakymai aiškiai nubrėžė informančių požiūrį į tai, kas blogai šių dienų šeimose auklėjant vaikus. Vienos apklaustųjų nuomone, vaikai šiuolaikinių tėvų yra nepriežiūrimi, vaikai mato blogą pavyzdį, kurį jiems rodo patys tėvai. Antros informantės teigimu, šiuolaikiniai tėvai per daug lepina savo vaikus. Dabar vaikai gyvena pertekliaus metais, tačiau, apklaustosios manymu, kalti tėvai, kurie vaikams suteikia visko, ko jie užsimano. Taip pat apklaustajai nepriimtina tai, kad šiuolaikiniai tėvai vaikams viską leidžia, nėra jokių ribų. Trečioji informantė interviu metu negalėjo paaiškinti, kas jai atrodo nepriimtina, tačiau kažkas jaunų tėvų auklėjime atrodo tikrai netinkama. Jos nuomone, neaišku, ar čia kalti patys vaikai, ar tėvai, tačiau kažkas tikrai yra blogai. Labiausiai išsiskyrė paskutinės informantės atsakymas, kuris buvo visiškai priešingas visų apklaustųjų atsakymams. Informantė tiesiog atsakė, kad vaikai yra pašėlusiai geri, jokių priekaištų jauniems tėvams apklaustoji nepasakė. Interviu su šia informante buvo pastebėta, kad ji labai didžiuojasi savo vaikais, anūkais, mato tik gerus pavyzdžius, todėl nei tėvams nei vaikams priekaištų neturi, yra nusiteikusi labai pozityviai.

Iš gautų interviu atsakymų galima daryti prielaidą, kad šiuolaikinių tėvų auklėjime, pagyvenusių tėvų nuomone, trūksta taisyklių vaikams, mokėjimo atsakyti vaikų prašymams, pagundoms. Šiuolaikiniai vaikai turi visko, ko užsigeidžia, tačiau mažiau laiko praleidžia kieme su vaikais, nes bendrauja tiesiog socialiniuose tinkluose, ko nebūdavo anksčiau, nes nebuvo tiek prašmatnių daiktų, kaip ir paminėjo viena iš informančių: „...mes augom kaime, nebuvo tiek tų prašmatnybių“, o su ja sutinka ir Emecas D., kurio teigimu, šiuolaikiniai vaikai žymiai mažiau laiko praleidžia kieme, bet žymiai labiau atsikalbinėja, kai tėvai jo paprašo išplauti lėkštę. Taigi kaltę suversti būtų galima šiandieniniam moderniam pasauliui, kuriam nemoka atsispirti jauni tėvai bei jų vaikai. Kai aplink visko tiek daug pvz., įvairiausi daiktai, be galo didelė pramonė, žiniasklaidos įtaka, kurioje matomos įvairios reklamos, daugumai jaunų tėvų labai sunku atsispirti įvairioms pagundoms, nebemokama atsirinkti, kas yra tikrai reikalinga ir svarbu, o kas yra tiesiog reklamos poveikis.

Informančių interviu metu buvo klausiama, ką jos galėtų patarti jauniems tėvams auklėjant vaikus. Atsakymai pateikiami 14 lentelėje.

Vėlyvojo amžiaus apklaustųjų patarimai šiuolaikiniams tėvams auklėjant vaikus (N=4)

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJĄ
Patarimai tėvams auklėjant vaikus	Drausmė	1	„Reiškia mušt nereik, tik drausme, koku laiku pasakiau, kad būtum, nebūsi, būsi bausta...“.
	Tėvai nesiklauso	3	„Dabar brangioji tėvai nesiklausa, pasako, o kas tau darba, mana vaiks, mana viskas, dabar jau nieko nebegali patart...“, „Nu jau tik kaip čia patarsi, kad gali anūkai pagalvot, ką čia ta babytė supranta...“, „...neklausytų...da išskoliotų...“.

Interviu atsakymai apie tai, ką vėlyvojo amžiaus asmenys galėtų patarti jauniems tėvams auklėjant vaikus, atspindi kategorijoje „Patarimai tėvams auklėjant vaikus“. Gautų atsakymų pagrindu išskirtos dvi subkategorijos: „Drausmė“ bei „Tėvai nesiklauso“.

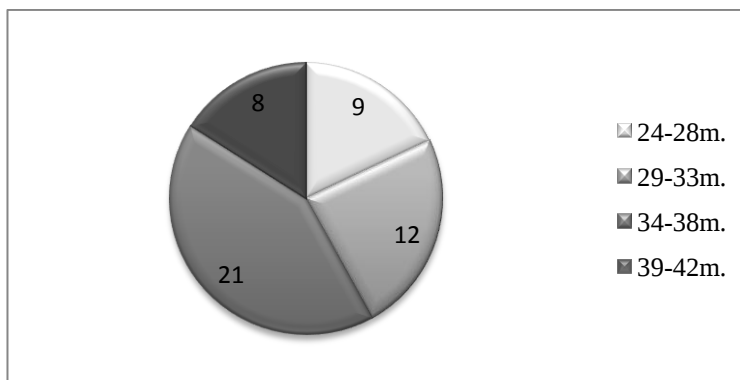
Iš gautų interviu metu atsakymų išaiškėjo didžiosios dalies apklaustųjų nuomonė, kad jauniems tėvams jos nieko negali patarti, nes, informančių nuomone, šiuolaikiniai tėvai nesiklauso, ką galvoja, tą daro. Viena apkaustoji paminėjo, kad ką ji gali patarti, nes juk pagalvotų, ką ta babytė supranta. Galima daryti prielaidą, kad vėlyvojo amžiaus asmenys save nuvertina, nemano, kad jų kas nors dar gali klausyti, o tai gali būti todėl, kad vėlyvojo amžiaus asmenys yra pamiršti, jų nuomonės klausama mažiau, nebėra bendravimo tarp kartų, ką ir pabrėžia Legkauskas V. (2012, p. 5), kuris teigia, kad „Besiskiriantys pasaulio suvokimo aspektai – bendravimo temų skirtumai, vertybių skirtumai ir visuomenės veikimo principų suvokimo skirtumai – yra natūralūs bendravimo barjerai, kurie trukdo kartoms suprasti viena kitą, susikalbėti“. Trūksta bendravimo tarp kartų, supratimo, noro patarti ir išklausyti. Viena apkaustoji mano, kad jei tėvams pabandytų patarti, ji būtų tiesiog „išskoliota“. Patarimą tėvams pateikė tik viena iš keturių informančių. Ji atsakė, kad auklėjant vaikus tėvams nederėtų naudoti fizinių bausmių, o reikėtų pasitelkti drausmę, taisyklėmis.

Taigi iš gautų interviu atsakymų galima daryti prielaidą, kad vėlyvojo amžiaus asmenys apie jaunus tėvus galvoja tai, kad jie yra labai savarankiški, jiems nereikia niekieno patarimų ir pagalbos, kad tėvai nieko nesiklauso, daro tai, kas jiems atrodo teisinga.

3.3. Jaunų tėvų vaikų auklėjimo šeimoje rezultatų analizė

Apklausoje dalyvavo 50 respondentų. Didžiąją dalį (32) apklaustųjų sudaro moterys, likusią (18)- vyrai. Informantams buvo pateikti klausimai apie jų gyvenamąją vietą, išsilavinimą. Didžioji dalis respondentų (40) atsakė gyvenantys mieste ir tik maža dalis rajone (6) bei provincijoje (4). Didžioji dalis apklaustųjų turi įgiję aukštąjį išsilavinimą (30), o likusi dalis (20) respondentų nėra įgiję aukštojo išsilavinimo.

3 paveiksle pateikiamas tėvų pasiskirstymas pagal amžių.

3 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal amžių (N=50)

Pagal 3 paveikslo duomenis matyti, kad didžioji dalis apklaustųjų yra 34-38 metų. Ne maža dalis respondentų 29-33m., kiek mažiau apklaustųjų yra 24-28m. ir mažiausiai respondentų dalis 39-42 metų.

Respondentų atsakymai apie tai, kas jiems yra šeima, pateikiami 15 lentelėje.

15 lentelė

Tėvų požiūrio apie tai, kas jiems yra šeima, kategorizavimas (N=50)

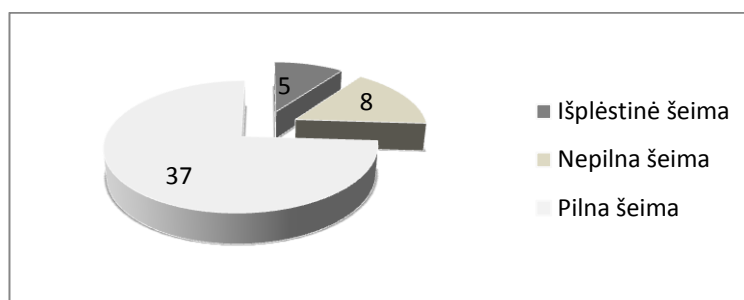
KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJĄ
Požiūris į šeimą	Artimi žmonės	9	„Didžiausias turtas, brangiausi žmonės“, „Tėvai ir vaikai“, „Brangiausi žmonės“, „Žmona ir vaikai“, „Žmonės, su kuriais esu savimi“, „Mano vaikas“, „Sutuoktiniai ir jų vaikai“, „Vyras ir vaikas“, „Mano artimiausi žmonės“.
	Svarbiausias dalykas	9	„Pats svarbiausias dalykas“, „Viskas“, „Saugumo uostas“, „Gyvenimo prasmė“, „Svarbiausias gyvenime objektas“, „Brangiausias dalykas gyvenime“, „Svarbiausias prioritetas gyvenime“, „Mano gyvenimas“, „Visas gyvenimas. Be jos aš niekas“.
	Vertybė	7	„Pati didžiausia vertybė“, „Dorumas, pasitikėjimas vieni kitais, pagarba, meilė...“, „Vertybė“, „Vertybė, saugumas...“, „Didelė vertybė“, „Didžiausia ir aukščiausia vertybė“, „Tobulusia vertybė“.
	Turtas	4	„Turtas“, „Didžiausias turtas“, „Pats didžiausias turtas“, „Mano gyvenimo turtas“.

Tėvų požiūris apie tai, kas jiems yra šeima, atsiskleidžia kategorijos pagrindu „Požiūris į šeimą“. Subkategorijoje „Artimi žmonės“ šeima suprantama kaip patys artimiausi asmenys. Subkategorijoje „Svarbiausias dalykas“ didžioji dalis respondentų mano, kad šeima jiems yra pats svarbiausias dalykas, saugumo uostas ir pan. „Vertybių“ subkategorijoje informantai šeimą išskyrė kaip vieną iš didžiausių vertybių.

Taigi iš gautų duomenų galima daryti prielaidą, kad šeima apklaustiesiems yra be galo svarbi, jie šeimą apibūdina kaip vertybę, gyvenimo turtą, be kurio jie neišsivaizduoja savo gyvenimo, jaučia šeimai didžiulę pagarbą, atsakomybę.

Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad šeima apklaustiesiems užima labai didelę vietą jų vertybių sąrašė. Tokią pat nuomonę išsako ir Mitrikas A.A. (2000, p. 295), kurio teigimu, „Tarp gyvenimo vertybių šeima visuomet užimdavo vieną svarbiausių vietų. Tai visiškai suprantama, nes visi žmonės įvairiais gyvenimo tarpsniais vienaip ar kitaip susiję su šeima, ji - natūrali jų gyvenimo dalis...“.

Informantams buvo pateiktas klausimas apie jų šeimos tipą. Atsakymai pateikiami 4 paveiksle.

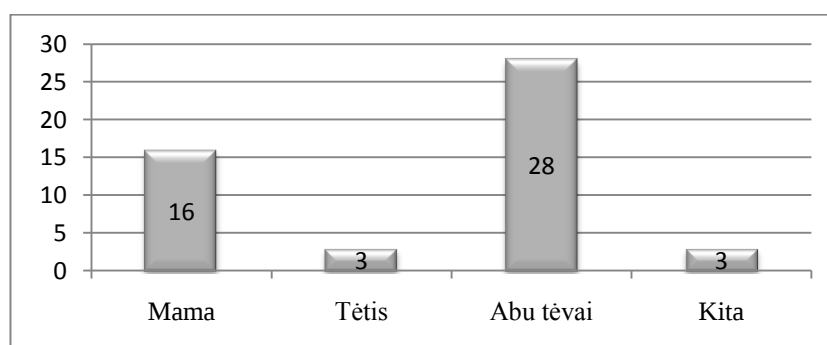

4 pav. Šeimos tipas (N=50)

Tyrimo duomenys atskleidė, kad didžioji dalis apklaustųjų gyvena pilnoje šeimoje, nepilnoje šeimoje gyvena aštuoni informantai bei likusieji- išplėstinėje šeimoje. Nepilnas šeimas apklaustųjų tarpe sudaro moterys su savo vaikais, kurios dėl įvairių priežasčių yra išsiskyrusios.

Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad apklaustieji tikrai vertina šeimą kaip vertybę, gyvenimo turtą, nes pasirinko gyvenimą su sutuoktiniu ir vaikais, taip pat yra ir tokių, kurie gyvena išplėstinėje šeimoje su vyru/žmona, vaikais bei seneliais. Tarp apklaustųjų vyravo tai, kad vis dar vertinama tradicinė šeima, nors, kaip teigia Česnuitytė V. (2012, p. 261), „Dvidešimto amžiaus pabaigoje ir dvidešimto pradžioje sociologai suaktyvino diskusijas apie kintančią šeimą ir pakitusios šeimos įtaką visuomenėje“. Šeimos modelis pasikeitė, nuo tradicinės šeimos priėjome prie modernios, tačiau apklaustųjų vis dar vertinama tradicinė šeima. Galima daryti prielaidą, kad apklaustieji gyvena tradicinėse, darniose šeimose, todėl matytas pavyzdys įkvėpė kurti tradicinę šeimą.

5 paveiksle pateikti respondentų atsakymai apie tai, kas šeimoje užsiima vaikų auklėjimu.

5 pav. Tėvų nuomonių pasiskirstymas apie tai, kas šeimoje užsiima vaikų auklėjimu (N=50)

Respondentų nuomone, dažniausiai jų šeimoje vaikų auklėjimu užsiima abu tėvai, taip atsakė didžioji dalis apklaustųjų, kiek mažiau informantų teigė, kad jų šeimoje vaikų auklėjimu dažniausiai užsiima mama. Tik trys apklaustieji mano, kad vaikų auklėjimu rūpinasi tėtis bei taip pat trys respondentai pažymėjo atsakymą *Kita*. Apklaustieji, kurie pasirinko *Kitą* atsakymo variantą teigė, kad dažniausiai jų šeimoje auklėjimu užsiima: „Visi šeimos nariai“, „Visa šeima“, „Abu tėvai ir seneliai“.

Taigi galima teigti, kad nemažoje dalyje apklaustų šeimų vyrauja lygiateisis vyro ir žmonos vaidmuo, kuomet abu tėvai prisideda prie savo vaikų auklėjimo ir tėtis nėra pašalinis veikėjas vaikų auklėjimo klausimais. Mamos ir tėvo auklėjimas truputį skiriasi - mama dažnai už vaiko iškrėstas išdaigas atleidžia lengviau, o tėvo žodis dažniausiai būna paskutinis. Psichologė Gutautė G. teigia, kad tai nėra blogas vaidmenų pasiskirstymas, tačiau paneigia mitą, kad motinos meilė įgimta, o tėvo jausmus reikia nusipelnėti. Vaikas turi būti mylimas ir niekuo nenusipelnęs.

Kaip matyti gautuose rezultatuose, taip pat dalyje šeimų vaikų auklėjimu užsiima tik mama, o tėtis turi kitas funkcijas. Galima daryti prielaidą, kad tai lemia matytas pavyzdys šeimose, taip pat tai, kad motinos dažniausiai išsina motinystės atostogų ir su vaiku praleidžia daugiausiai laiko.

Respondentams buvo pateiktas klausimas apie tai, kiek laiko jie praleidžia su savo vaiku per dieną. Didžioji dalis (19) pasisakė, kad su savo vaiku per dieną praleidžia dažniausiai 3-4 valandas. Keturiolika respondentų teigė, kad su savo vaikais praleidžia nuo 5 iki 8 valandų per dieną. Ne maža dalis (13) apklaustųjų atsakė, kad su savo vaiku per dieną praleidžia apie 1-2 valandas. Vienas respondentas paminėjo, kad vaikai suaugę, tad praleidžia laiko mažai, vienas, kad su vaiku praleidžia visus vakarus po darbo, vienas, kad pagal galimybes, išsiginėmis dienomis visą laisvą laiką ir viena respondentė teigė, kad visą dieną, nes yra motinystės atostogose.

Taigi apžvelgus rezultatus apie tai, kiek laiko tėvai skiria savo vaikams, galima daryti prielaidą, kad tėvai rūpinasi savo vaikais, nori skirti jiems pakankamai laiko, tačiau ne visuomet išsina.

Remiantis klausimu apie tai, kiek laiko tėvai skiria savo vaikams per dieną, buvo tikslinga sužinoti, kokia tėvų nuomonė apie tai, ar jų skiriamas laikas vaikams suteikia galimybę skirti pakankamai dėmesio, užsiimti vaikų auklėjimu. Tyrimo rezultatai parodė, kad didžioji dalis (27) tėvų mano, kad jų skiriamo laiko *nepakanka* vaikams, kiek mažiau (16) tėvų pasisakė už tai, kad jų skiriamas laikas atrodo visiškai *pakankamas* vaikui skirti dėmesio ir jį auklėti, o likusieji (7) informantai teigė, kad apie skiriamą laiką vaikui *negalvoja*.

Taigi galima daryti prielaidą, kad dauguma tėvų norėtų savo vaikams skirti daugiau laiko, tačiau tam nėra galimybių. Tai gali įtakoti labai greitas gyvenimo tempas, darbas, kuriame tėvai praleidžia labai daug laiko, taip pat prastas laiko planavimas. Beprotišku greičiu skubantys žmonės, nenumaldomai bėgantis laikas- tai priežastys, kurios tėvams suteikia dar daugiau sunkumų skirti

pakankamai laiko vaikams, kuris yra be galo svarbus. Tam pritaria ir Chapman G. bei Campbell R. savo knygoje „Penkios vaikų meilės kalbos“ rašydami apie tai, kaip vaikams svarbu laikas, kurį jie praleidžia kartu su tėvais, nes tuo metu vaikas jaučiasi pats svarbiausias žmogus pasaulyje savo tėvams. Jis jaučiasi mylimas, nes jo tėvai visiškai priklauso jam. Laikas ir dėmesys vaikui yra tėvų buvimo su juo dovana.

Teiginiai, kurie pagrindžia tėvų atsakymus apie tai, ar jų skiriamas laikas yra pakankamas vaikui, jo visapusiškam auklėjimui, pateikiami 16 lentelėje.

16 lentelė

Tėvų požiūris apie tai, kodėl vaikams pakanka arba nepakanka jų skiriamo laiko, kategorizavimas (N=50)

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJĄ
Tėvų požiūris į skiriamą laiką vaikams	Pakankamas laikas	13	„Taip, nes vaiku rūpinasi daugiau mama“, „Taip, nes visą dieną rūpinuosi savo vaiku“, „Taip, nes kartu leidžiam laisvalaikį“, „Taip, nes su vaiku būnam diena iš dienos...“, „Taip, nes vaikas turi turėti ir savo laiko“, „Taip, nes vaikas jau beveik suaugęs“, Taip, nes daug bendraujama“, „Taip, nes kol jis mažas, aš privalau juo rūpintis“, „Taip, nes daug veikiame kartu“, „Taip, nes laikas leidžiamas tikslingai“, „Taip, nes manau, kad laikas pakankamas“, „Taip, nes po pamokų visą laiką praleidžiu su vaiku“, „Taip, nes turi patirti patys viską“.
	Nepakankamas laikas	12	„Ne, nes reikėtų ilgiau“, „Ne, nes mažai bendraujam“, „Ne, nes prarandamas artimas ryšys su vaiku“, „Ne, nes nepakanka pakankamai skirti dėmesio“, „Ne, nes per trumpai mato tėvus“, „Ne, nes su vaiku norėčiau praleisti daugiau laiko, bet nėra galimybės dėl darbo“, „Ne, nes daug dirbame, vaikai būna vieni, mažai bendraujame“, „Ne, nes vaikams visuomet reikia dėmesio“, „Ne, nes norėtusi padėti atlikti daugiau darbų“, „Ne, nes vaikas reikalauja daug dėmesio“, „Ne, nes vaikas jaučiasi vienišas“, „Ne, nes mes su vyru išsiskyrę“.
	Apie tai negalvoju	5	„Apie tai negalvoju, nes su vaiku problemų neturiu“, „Apie tai negalvoju, nes nėra laiko apie tai galvoti“, „Apie tai negalvoju, nes nėra daugiau laiko“, „Apie tai negalvoju, nes daug laiko dirbu“, „Apie tai negalvoju, nes daugiau neužtenka laiko“.

Tėvų požiūris apie tai, kodėl jų vaikams pakanka arba nepakanka jų skiriamo laiko vaikui, jo auklėjimui, o gal jie apie tai net nepagalvoja, atsiskleidžia kategorijos pagrindu: „Tėvų požiūris į skiriamą laiką vaikams“. Subkategorijoje „Pakankamas laikas“ tėvai pateikia argumentus, kodėl, jų nuomone, vaikams pakanka jų skiriamo laiko visapusiškam auklėjimui, reikiamo dėmesio suteikimui. Subkategorijoje „Nepakankamas laikas“ tėvai pagrindžia savo nuomonę, kodėl vaikams neužtenka tėvų suteikiamo laiko. „Apie tai negalvoju“ subkategorijoje atsispindi tėvų atsakymai, kodėl jie nepagalvoja, ar vaikui jų skiriamas laikas, dėmesys yra pakankami.

Taigi apžvelgiant šiuos respondentų atsakymus galima daryti prielaidą, kad tėvai, kurie mano, kad vaikui užtenka tiek laiko, kiek jie praleidžia kartu su savo vaikais, skiria jiems daugiausiai laiko (pvz., yra motinystės atostogose) arba teigia, kad skiriamas laikas yra tikrai pakankamas. Galima teigti, kad vaikų ir tėvų praleistas laikas yra tikslingas, tėvai geba kontroliuoti savo laiką, todėl

vaikams neįsijaučiamas laiko trūkumas arba tėvai to nepastebi. Informantai, kurie mano, kad vaikui skiriama per mažai laiko, pateikė tikslių pagrindimų, būdingų šiuolaikiniams tėvams. Dauguma paminėjo, kad skiriamo laiko neužtenka, nes daug laiko praleidžiama darbe. Jauni tėvai labai daug dirba, turi atsakingas pareigas, o darbas labai reikalingas dėl finansinio stabilumo. Dauguma tėvų paminėjo, kad laiko neužtenka, nes vaikas jaučiasi vienišas, su juo mažai bendraujama. Galima teigti, kad šie atsakymai taip pat susiję su darbu, kuris reikalauja daug laiko, taip pat skyrybomis, nes toks atsakymas buvo paminėtas. Galima teigti, kad išsiskyrusių tėvų vaikams dažnai trūksta su jais praleidžiamo laiko, nes dažniausiai vienas iš tėvų turi atstoti motiną ir tėvą, o tai padaryti labai sunku. Vaikas turi pažinti ir bendrauti su abiejų lyčių asmenimis, nes tai vaikams yra būtina, todėl jei vaiką augina vieniša mama būtų labai pravartu tai, kad vaikas matytų vyrišką pavyzdį šalia, pvz., senelį. Kalbant apie tėvus, kurie pažymėjo, kad negalvoja apie tai, ar jų skiriamas laikas yra pakankamas, remiantis gautais tyrimo duomenimis galima daryti išvadą, kad tėvai neturi galimybių skirti daugiau laiko savo vaikams, nes, kaip jau buvo minėta kituose variantuose, jie labai daug dirba ir skirti daugiau laiko vaikui, jo auklėjimui, neturi galimybių arba tiesiog yra valdingi tėvai, kurie apie tai net nepagalvoja.

Informantams buvo pateiktas klausimas apie tai, kas, jų nuomone, yra auklėjimas. Gauti rezultatai pateikiami 17 lentelėje.

17 lentelė

Tėvų požiūris apie tai, kas, jų nuomone, yra auklėjimas, kategorizavimas (N=50)

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS KATEGORIJA
Tėvų požiūris į tai, kas yra auklėjimas	Teigiamų savybių vaikui ugdymas	18	„Vaiko mokymas tinkamo elgesio“, „Ugdymas savęs pasitikėjimo, laisvumo, pareiškimo, atsakomybės jausmo, komunikabilumo, sąžiningumo, tautiškumo“, „Mokymas, kaip teisingai gyventi“, „Ivairiapusiškos asmenybės formavimas“, „Vertybių diegimas vaikui, jo išklauskymas ir patarimas“, „Vaiko ugdymas, dorą žmogaus auginimas“, „Vertybių ugdymas“, „Vaiko mokymas prisitaikyti visuomenėje“, „Ruošimas gyvenimui“, „Vertybių diegimas, moralės ugdymas“, „Kiek įmanoma užauginti dorą pilietį“, „Dorą žmogaus išugdyti“, „Elgesio, pritapimo mokymas“, „Teisingas gyvenimo supratimo ugdymas, vertybių skiepijimas, nepamirštant meilės, šilumos“, „Mokymas gerai elgtis“, „Vertybių ugdymas...“, „Protingos, savarankiškos, individualios asmenybės formavimas“, „...mokymas gyventi tarp žmonių“.
	Tėvų poveikis vaikui	18	„Tėvų pastangos siekiant išugdyti dorą pilietį“, „Gero pavyzdžio rodymas“, „Poveikio vaikams darymas“, „Sunkus darbas, reikalaujantis daug žinių ir pastangų“, „Rūpinimasis vaiku“, „Žmogaus tobulėjimas“, „Tėvų patirties perdavimas vaikams“, „Investicija į vaiko ateitį“, „Tėvų dėmesys vaikui, siekiant jį išlavinti“, „Išklauskymas, pasitikėjimas, sąžiningumas...pagalba vaikams rasti savo kelią gyvenime“, „Pagalba vaikui orientuotis tinkamai gyvenime“, „Pokalbis su vaiku“, „Mokymas, vaikui perteikimas tam tikrų vertybių“, „Teisingas vaiko ruošimas gyvenimui“, „Sugebėjimas išugdyti vaiką“, „Ką vaikas mato namuose. Tėvai yra pavyzdys...“, „Rūpinimasis vaiku“.

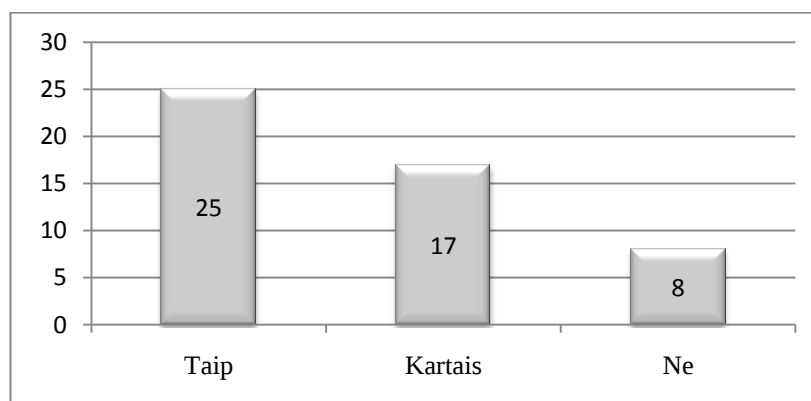
Tėvų požiūris apie tai, kas, jų nuomone, yra auklėjimas, atsispindi kategorijos pagrindu „Tėvų požiūris į tai, kas yra auklėjimas“.

Subkategorijoje „Teigiamų savybių vaikui ugdymas“ atsiskleidžia tėvų požiūris į vaiko auklėjimą kaip į tinkamų savybių ugdymą ruošiant vaiką gyvenimui. Kategorijoje „Tėvų poveikis vaikui“ atsispindi tėvų nuomonė, kad auklėjimas labai priklauso nuo tėvų pastangų, poveikio vaikui.

Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad tėvai supranta, kad tinkamas auklėjimas šeimoje turi didelį poveikį vaiko socializacijai, teisingos, savarankiškos asmenybės formavimui. Atsakymuose atsispindi tai, kad tėvai subrendusios asmenybės, suprantančios, kad vaikų auklėjimui didelę įtaką daro tėvų vaidmuo vaiko gyvenime, jų poveikis. Labai svarbu, kad tėvai rodytų gerą pavyzdį, užsitarnautų savo vaikų pagarbą, kuri atveria kelius į teisingą ir objektyvų auklėjimą.

Būtent tėvai kuria tą pirmąją aplinką, atveriančią duris į pasaulio pažinimą, todėl labai svarbu auklėjant vaiką skirti jam laiko, rodyti meilę, suteikti šilumą. Šiuolaikiniams tėvams, kurių gyvenimo tempas yra labai greitas, sunku užtikrinti kokybišką vaiko auklėjimą, tačiau apžvelgiant rezultatus tikėtina, kad tėvai stengiasi ir randa laiko vaikų auklėjimui, asmenybės formavimui rodydami teisingą pavyzdį, skiepydami svarbiausias vertybes savo vaikams, nes juk tėvai yra pašaukti ugdytojais iš prigimties.

Kadangi vaiko auklėjime svarbu tai, kad tėvai sutartų ir gerbtų vienas kitą, buvo svarbu išsiaiškinti, ar šiuolaikiniai tėvai tarpusavyje sutaria auklėdami savo vaikus. Gauti rezultatai pateikiami 6 paveiksle.

6 pav. Tėvų požiūrių pasiskirstymas apie tai, ar jie sutaria auklėdami savo vaikus (N=50)

Didžioji dalis respondentų teigia, kad auklėjant vaikus visuomet sutaria su savo vyru/žmona ir jiems nekyla jokių nesutarimų. Kiek mažiau apklaustųjų apklaustųjų pasisakė, kad kartais jiems kyla nesutarimų, o mažiausia dalis respondentų teigia, kad jie nesutaria su savo vyru/žmona vaikų auklėjimo klausimais.

18 lentelėje pateikti apklaustųjų atsakymai apie tai, kokios priežastys dažniausiai iššaukia nesutarimus tarp tėvų auklėjant savo vaikus.

**Priežasčių, kurios dažniausiai iššaukia nesutarimus tarp tėvų auklėjant vaikus,
kategorizavimas (N=50)**

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SK.	TEIGINIAI, PAGRINDŽIANTYS SUBKATEGORIJĄ
Nesutarimų tarp tėvų auklėjant vaikus priežastys	Požiūrių nesutapimai	21	„Vyras nori vadovauti, o nežino kaip“, „Nesutariame dėl to, iki kiek valandų vaikas gali būti kieme su draugais ir panašiai“, „Tai tėvų ir vaiko asmeniniai santykiai“, „Dažnai aš vaikui draudžiu daryti įvairius dalykus, o tėtis atvirkščiai“, „Nesutarimų kyla dėl to kiek reikia laiko skirti pamokų ruošimui, prie kompiuterio ir kt.“, „Kyla nesutarimų dėl to kur išleisti vaiką, o kur ne“, „Kartais tai ką aš leidžiu tėtis draudžia arba atvirkščiai“, „Vienam atrodo vienas auklėjimo būdas gerai kitam kitas ir t.t.“, „Vyras nenori auklėti vaiko“, „Vyras nuolaidesnis vaikams“, „Ar išleisti vaiką į vakarėlį“, „Nesutampa nuomonės“, „Auginu vaiką viena“, „Dėl charakterių skirtumų“, „Dėl mokymosi, dėl grįžimo nustatytu laiku į namus, dėl kompiuterio, dėl draugų ir kt.“, „Dėl savarankiškumo, laisvės suteikimo“, „Dėl to, kad vienas arba kitas per daug leidžiame vaikui“, „Nesutariame dėl drausmės“, „...tėvas priima neteisingus sprendimus, kurie dažniausiai būna palankūs vaikui; ar per mažai skiria dėmesio vaiko auklėjimui“, „Vaikas būna tai pas mane tai pas vyrą, tai skirtingai auklėjamas...“, „Žmona nori vadovauti“.
	Finansai	4	„...dėl finansų prioritetų“, „Dažniausiai dėl finansinių klausimų“, „Finansai“, „Dažniausiai nesutarimai kyla dėl finansinių problemų“.

Tėvų požiūris apie tai, kokios priežastys dažniausiai iššaukia nesutarimus tarp tėvų auklėjant vaikus, atsispindi kategorijos pagrindu „Nesutarimų tarp tėvų auklėjant vaikus priežastys“.

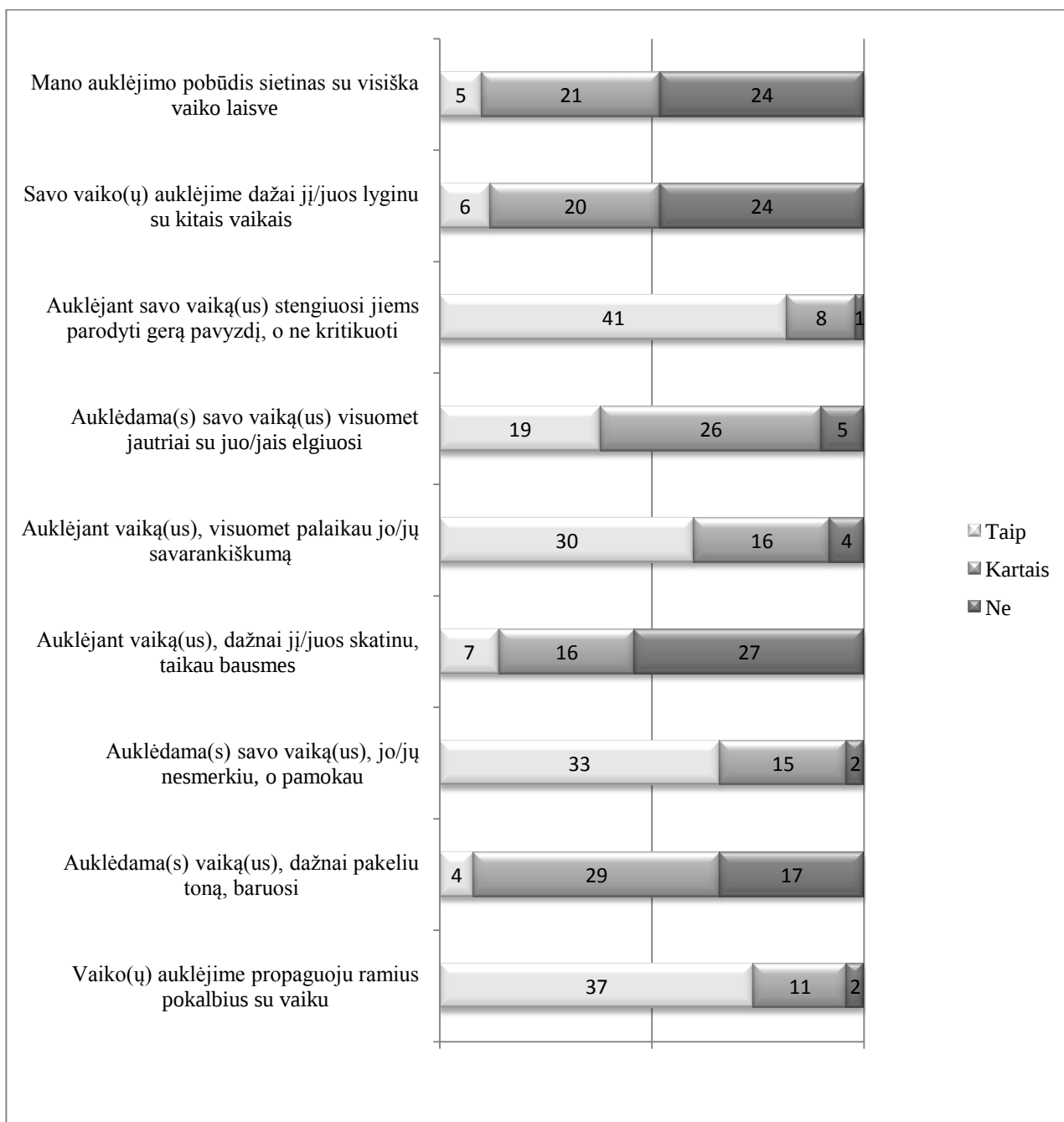
Subkategorijoje „Požiūrių nesutapimai“ tėvai pateikia argumentus, dėl kurių būtent jiems kyla nesutarimų tarpusavyje auklėjant vaikus. Subkategorijoje „Finansai“ pateikiami argumentai, kurie nurodo, kad dažnai nesutarimai tarp tėvų kyla dėl finansinių nesutarimų.

Taigi apibendrinant gautus duomenis galima teigti, kad dažniausiai nesutarimai tarp tėvų kyla dėl charakterių skirtumų. Vienas iš tėvų dažniausiai būna griežtesnis, o kitas nuolaidesnis, daugiau leidžiantis vaikui, laikantis jį savarankiškesniu, o tai iššaukia griežtesnės mamos ar griežtesnio tėvo nepasitenkinimą. Kaip rodo teiginiai kategorijoje „Požiūrių nesutapimai“, tėvai nesutaria dėl labai paprastų dalykų, tai: vyro/žmonos noras vadovauti, vienas leidžia vaikui atlikti įvairius dalykus, o kitas ne ir kt. Apžvelgiant šiuos atsakymus būtų galima daryti prielaidą, kad dažnai šeimose tarp vyro ir žmonos trūksta susikalbėjimo, tarpusavio supratimo, taisyklių vaikui nustatymo, nes kai vienas iš tėvų vaikui leidžia viską, o kitas- nieko, vaikui labai sunku suvokti, ko iš jo reikalaujama, ką jis turėtų daryti, nes nėra nubrėžtų tam tikrų ribų, taisyklių, kurių vaikas laikytųsi ir kurioms pritartų abu tėvai.

Kalbant apie kategoriją „Finansai“ galime daryti prielaidą, kad vienas iš tėvų yra išlaidesnis, leidžiantis vaikui daugiau, norintis jį palepinti, o kitas stengiasi taupyti, įdiegti tai, kad pinigai yra

sunkiai uždirbami, todėl ir vaiko finansai yra apribojami. Dėl to dažnai šeimose kyla įvairūs ginčai, nesutarimai.

Kadangi šiame tyrime svarbu sužinoti kaip tėvai auklėja vaikus šeimoje, svarbu išsiaiškinti, kokį auklėjimo stilių naudoja jauni tėvai. Teiginiai išskirti pagal Baumrind D. auklėjimo stilių klasifikaciją. Tėvų auklėjimą labiausiai atitinkantys teiginiai pavaizduoti 7 paveiksle.

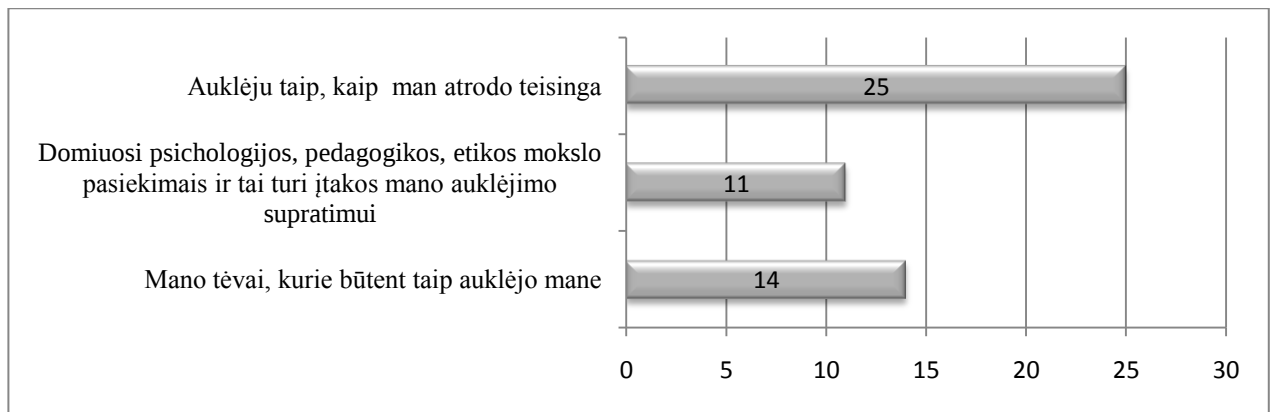
7 pav. Tėvų požiūrių pasiskirstymas apie tai, kaip jie auklėja savo vaikus (N=50)

Septintame paveiksle regimi tėvų atsakymai apie tai, koks tėvų elgesys/auklėjimo stilius vyrauja šeimoje auklėjant vaikus. Pirmas teiginys susijęs su auklėjimo pobūdžiu, sietinu su visiška vaiko laisve. 24 respondentai pasisakė už tai, kad jų auklėjimas nėra sietinas su visiška vaiko laisve,

21 teigė, kad *kartais*, o daugiausia informantų atsakė, kad jų auklėjimo pobūdis nėra sietinas su visiškai vaiko laisve. Antrame teiginyje minima, kad tėvai savo auklėjime dažnai vaikus lygina su kitais vaikais. Su šiuo teiginiu visiškai sutiko 6 respondentai, jog *kartais* teigė 20, o daugiausia apklaustųjų teigė, kad auklėdami vaikus jų nelygina su kitais. Trečiasis teiginys, kuriame atsispindi auklėjimas, kai tėvai stengiasi parodyti gerą pavyzdį, o ne kritikuoti, susilaukė daugiausiai teigiamų atsakymų. Didžioji dalis respondentų pasisakė, kad stengiasi rodyti gerą pavyzdį, o ne kritikuoti, 8 teigė, kad stengiasi *kartais* ir tik vienas informantas atsakė, kad nesistengia rodyti gero pavyzdžio, o kritikuoja. Ketvirtame teiginyje kalbama apie tokį auklėjimą, kai su vaiku visuomet jautriai elgiamasi. 26 respondentai atsakė, kad *kartais* elgiasi jautriai, 19 atsakė, kad visuomet elgiasi jautriai ir mažiausiai apklaustųjų nesielgia jautriai auklėdami savo vaikus. Teiginyje „Auklėjant vaiką(us), visuomet palaikau jo/jų savarankiškumą“ didžioji dalis respondentų teigė, kad visuomet palaiko vaikų savarankiškumą, 16 apklaustųjų atsakė, kad *kartais*, o mažiausiai informantų pažymėjo, kad auklėjant vaikus nepalaiko jų savarankiškumo. Šeštame teiginyje, kuriame kalbama apie auklėjimą, kuomet vaikai yra dažnai skatinami, jiems taikomos bausmės, didžioji dalis apklaustųjų atsakė, kad neskatina ir netaiko bausmių savo vaikams, mažesnė dalis respondentų pasisakė, kad *kartais* skatina ir tenka taikyti bausmes, o mažiausiai informantų atsakė *taip*, skatinu vaikus ir taikau jiems bausmes. Septintame teiginyje (Auklėdama(s) vaiką(us), jo/jų nesmerkiu, o pamokau) tėvai turėjo pasirinkti jiems tinkamą atsakymą, kuris atitiktų jų auklėjimą. Didžioji dalis respondentų atsakė *taip*, auklėdamas vaikus juos pamokau, o nesmerkiu, *kartais* atsakė 15 apklaustųjų, o mažiausiai informantų teigė, kad nepamoko savo vaikų, o juos smerkia. Aštuntas teiginys susijęs su tėvų auklėjimu, kuomet jie dažnai pakelia toną, barasi su savo vaikais. Daugiausia apklaustųjų atsakė, kad *kartais* tenka pakelti toną, bartis su vaiku, *ne*, nekeliu tono ir nesibaru, atsakė 17 respondentų, o mažiausiai informantų atsakė *taip*, dažnai pakeliu toną, baruosi. Devintame teiginyje didžiausia dalis respondentų atsakė, kad savo auklėjime propaguoja ramius pokalbius su vaiku, 11 apklaustųjų teigė, kad *kartais* propaguoja ramius pokalbius su savo vaiku ir tik 2 informantai atsakė, kad savo auklėjime nepropaguoja ramių pokalbių.

Taigi remiantis gautais tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, kad šeimose dažniausiai vyrauja demokratiškas (autoritetingas) auklėjimo stilius. Tėvai stengiasi auklėdami savo vaikus jiems parodyti gerą pavyzdį, pamokyti, o ne kritikuoti, ramiai kalbėtis, tačiau parodyti, kad tėvai turi savo autoritetą ir būtina jų klausyti, juos gerbti. Žinoma, įvairiose šeimose skiriasi ir vaikų auklėjimas, todėl ir atsakymuose matyti, kad kai kurių respondentų šeimose vyrauja ir autoritarinis auklėjimo stilius, taip pat yra ir viską leidžiančių bei neįsitraukusių tėvų.

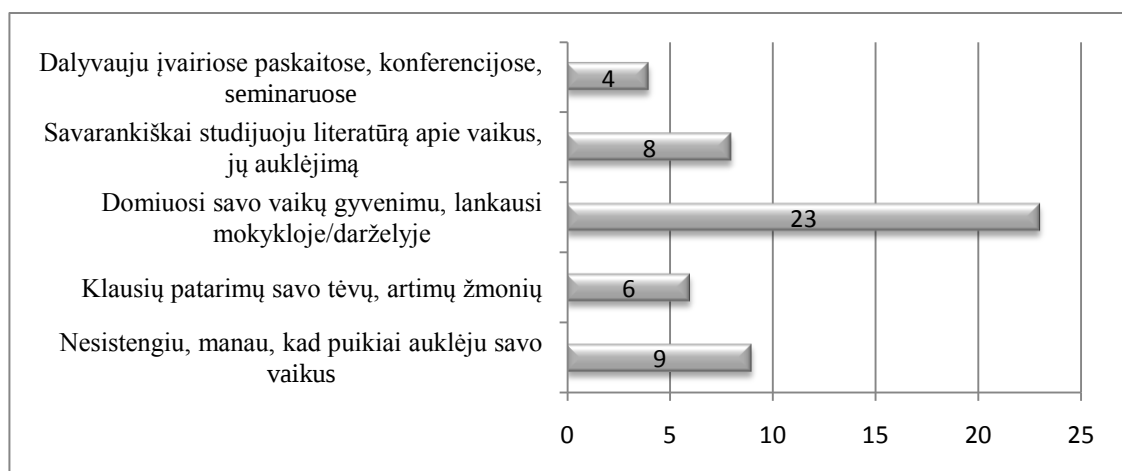
Duomenys apie tai, kodėl tėvai renkasi būtent tokį auklėjimo stilių savo šeimoje, pateikiami 8 paveiksle.

8 pav. Tėvų požiūrių pasiskirstymas apie tai, kas turi įtakos jų auklėjimo stiliaus pasirinkimui (N=50)

Didžioji dalis informantų pasirinko tai, jog auklėja savo vaikus taip, kaip jiems atrodo teisinga, mažesnė dalis apklaustųjų pasisakė, kad savo auklėjimo stilių pasirinko pagal savo tėvus, kurie būtent taip auklėjo juos ir mažiausiai respondentų teigė, kad domisi psichologijos, pedagogikos, etikos mokslo pasiekimais ir tai turi įtakos jų auklėjimo supratimui.

Galima daryti prielaidą, kad dauguma tėvų mano, jog jų auklėjimas yra teisingas. Dauguma jaunų tėvų yra apsiskaite, baigę aukštuosius mokslus, moka naudotis naujausiomis technologijomis, todėl tai leidžia teigti, kad jie geba susirasti tinkamos informacijos apie teisingą vaikų auklėjimą. Taip pat didelę įtaką visais laikais vaikų auklėjimo pasirinkimui turi savo šeimoje matytas tėvų pavyzdys, ne išimtis yra ir šiuolaikiniai tėvai. Pavyzdys, kuris matomas šeimoje, turi be galo didelę įtaką auklėjant savo vaikus. Gauti rezultatai taip pat parodė, kad ne maža dalis apklaustųjų apie vaikų auklėjimą linkę domėtis psichologijos, pedagogikos, etikos mokslo pasiekimais. Prieinama mokslinė literatūra, įvairūs informaciniai šaltiniai leidžia įgyti tėvams svarbių žinių, kurios praverčia vaikų auklėjime. Tėvų atsakymai apie tai, kaip jie stengiasi tobulinti savo vaikų auklėjimą, pateikiami 9 paveiksle.

9 pav. Tėvų požiūrių pasiskirstymas apie tai, kaip tėvai stengiasi tobulinti savo auklėjimą (N=50)

Tyrimo rezultatai parodė, kad didžioji dalis apklaustųjų savo klaidas vaikų auklėjime stengiasi tobulinti domėdamiesi savo vaikų gyvenimu, jų pasiekimais darželyje/mokykloje, lankosi tėvų susirinkimuose. Kita dalis informantų atsakė, kad nesistengia, nes mano, jog puikiai auklėja savo vaikus. Aštuoni apklaustieji teigė, kad savarankiškai studijuoja literatūrą apie vaikus, jų auklėjimą, taip pat šeši respondentai atsakė, kad klausia patarimų savo tėvų, artimų žmonių, o mažiausia dalis informantų atsakė, kad dalyvauja įvairiose paskaitose, konferencijose, seminaruose.

Remiantis gautais duomenimis galima teigti, kad tėvų požiūris į vaikų auklėjimą yra atsakingas, tėvai stengiasi tobulėti auklėdami savo vaikus, domisi jų gyvenimu ne tik namuose, bet ir darželyje/mokykloje, studijuoja įvairią literatūrą auklėjimo klausimais, o tai leidžia taisyti klaidas ar įgyti naujų, naudingų žinių auklėjant vaikus. Patarimų tėvų, artimų žmonių auklėjimo klausimais prašo labai nedidelė dalis apklaustųjų, vadinasi, trūksta bendravimo tarp kartų.

IŠVADOS

Apibendrinus mokslinę literatūrą ir kitus informacijos šaltinius galima daryti tokias

išvadas:

1. Šeima - pati svarbiausia visuomenės ląstelė, kuri net ir šiandieninėje visuomenėje nepraranda savo reikšmingumo. Šeima yra kultūrinių, dorovinių vertybių puoselėtoja ir skleidėja. Jos paskirtis- vaikų gimdymas, auginimas ir auklėjimas. Šeima yra pirmoji vaiko asmenybės ugdymo mokykla, todėl tėvams tenka be galo didelė atsakomybė už savo vaikų auklėjimą.

2. Labai didelę reikšmę vaikų auklėjimo šeimoje tradicijoms bei jų kaitai turėjo modernėjantis pasaulis, demografiniai, socialiniai pokyčiai, kurie nulėmė emigraciją, kitų kultūrų pažinimą, taip pat šeimos transformaciją, didelį skyrybų skaičių ir daug įvairiausių kitų priežasčių, kurių pasekoje keitėsi tiek požiūris į šeimą, tiek vaikų auklėjimas šeimoje.

Apibendrinus atlikto tyrimo rezultatus, galima teigti, kad:

3. Pagal gautus tyrimo duomenis galima daryti išvadą, kad šeima visuomet buvo, yra ir bus pats svarbiausias dalykas žmogaus gyvenime. Jauni tėvai šeimą įvardijo kaip jiems patį svarbiausią dalyką gyvenime, pačius brangiausius, artimiausius žmones, kurie visuomet yra šalia, taip pat šeima įvardijama kaip pati didžiausia, gražiausia vertybė, saugumo uostas. Tradicinė šeima vertinama tiek jaunų, tiek pagyvenusių tėvų.

4. Tėvai vaikų auklėjimą supranta kaip labai rimtą, atsakingą ir sunkų procesą, kurio metu tėvai vaikams turėtų skiepyti pačias svarbiausias vertybes, mokyti tinkamo elgesio tam, kad vaikas galėtų socializuotis, būti pilnaverčiu visuomenės nariu. Apklaustųjų nuomone, auklėjime labai svarbu rodyti tinkamą pavyzdį, perduoti teigiamą patirtį vaikams, tačiau nepamiršti vaiko interesų, rodyti meilę, švelnumą.

5. Tyrimo duomenys atskleidė, kad jauni tėvai į savo vaikų auklėjimą žiūri labai atsakingai, bando išauklėti dorus, atsakingus žmones veikdami kartu t.y. vaikų auklėjimu užsiima tiek tėvas tiek ir motina. Nors buvo apklaustųjų, kurių nuomone, vaiko auklėjimu labiau užsiima mama, tačiau didžioji dalis teigė, kad šeimoje vyrauja bendradarbiavimas tarp vyro ir žmonos sprendžiant vaikų auklėjimo klausimus, o tai yra labai teigiamas veiksnys jaunų tėvų tarpe. Lyginant interviu atsakymus su pagyvenusiais tėvais matomas skirtumas tarp kartų. Pagyvenę tėvai labiau pabrėžė, kad vaikų auklėjimu, žinoma, užsiimdavo motinos, o vyrai rūpindavosi savo reikalais.

6. Apklaustų jaunų tėvų šeimose skiriamas laikas vaikams, jų auklėjimui, yra gana ne mažas, nors dauguma tėvų mano, kad reikėtų vaikams skirti tikrai daugiau laiko, užsiimti jų auklėjimu, suteikti daugiau dėmesio. Kadangi gyvenimo tempas šiuo metu yra labai greitas, šių dienų tėvų įvardinta kaip pati pagrindinė priežastis, kuri trukdo skirti daugiau laiko savo vaikams - darbas. Pagyvenusių tėvų atsakymai taip pat panašūs kaip ir jaunų tėvų, jų skiriamas laikas vaikams

būdavo įvairus: visą dieną, visuomet, kai galėdavo. Pagrindinė priežastis, kuri trukdydavo praleisti su vaiku daugiau laiko, taip pat, kaip ir jauniems tėvams- darbas.

7. Remiantis tyrimo duomenimis dauguma jaunų tėvų tarpusavyje sutaria auklėdami savo vaikus, tačiau, kaip ir daugumoje šeimų kyla nesutarimų dėl vaikų auklėjimo. Dažniausi nesutarimai kyla dėl nuomonių nesutapimo kur išleisti vaikus, kiek laiko jie turėtų skirti pamokų ruošai, taip pat dėl vieno iš tėvų atleidumo bei finansinių klausimų, o čia, palyginus gautus duomenis su pagyvenusiais tėvais, matomi skirtumai tarp kartų. Pagyvenę tėvai, remiantis gautais interviu atsakymais, sutardavo tuomet, kai vyrai nesikišdavo į moterų auklėjimą, nekeldavo jokių priekaištų. Priežastys, dėl kurių pagyvenę tėvai nesutardavo, visiškai kitokios nei jaunų tėvų. Pagyvenusiems tėvams nesutarimus iššaukdavo vyrų abejingumas, blogas požiūris į vaikų auklėjimą, priežiūrą. Finansiniai klausimai, pamokų ruošos visiškai neakcentuotos pagyvenusių tėvų tarpe, atvirkščiai, nei jaunų tėvų.

8. Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad daugumoje apklaustų jaunų tėvų šeimose vyrauja demokratiškas auklėjimo stilius. Tėvai demokratiškesni, apsiskaitę, turi galimybę domėtis tuo, kas yra tinkamas vaikų auklėjimas, todėl jie sugeba išklausti, nesmerkti savo vaikų, o jiems patarti, parodyti gerą pavyzdį. Lyginant jaunų tėvų gautus atsakymus su pagyvenusiais tėvais, matyti tai, kad pagyvenusių tėvų tarpe didžioji dalis informantų taip pat naudojo demokratišką auklėjimo stilių, tačiau interviu metu buvo gauti ir labai atviri pasisakymai apie tai, kaip buvo naudojamas autoritarinis auklėjimo stilius, fizinės bausmės, todėl galima daryti išvadą, kad skirtumai tarp kartų labai aiškūs, nes šiuolaikiniai tėvai atvirai apie naudojamas fizines bausmes kalba labai retai. Įtaką jauniems tėvams, auklėjimo stiliaus pasirinkimui daro jų tėvai, taip pat psichologijos, etikos mokslo pasiekimai, kuriais jie domisi, tačiau tyrimo duomenys parodė, kad tėvai savo vaikus dažniausiai auklėja taip, kaip jiems atrodo teisinga.

9. Jauni tėvai domisi savo vaikų gyvenimu, jų veikla, auklėjimu, todėl jie stengiasi tobulinti savo auklėjimo stilių, taisyti spragas dalyvaudami savo vaikų gyvenime, lankydamiesi mokykloje/darželyje, įvairiuose vykstančiuose renginiuose, klausia patarimų savo tėvų, savarankiškai studijuoja literatūrą apie vaikų auklėjimą. Galima daryti išvadą, kad bendravimo tarp kartų trūksta, nes labai nedidelė dalis apklaustųjų patarimų auklėjimo klausimais prašo savo tėvų, artimų žmonių.

10. Iš gautų interviu atsakymų galima daryti išvadą, kad jaunų tėvų auklėjime, pagyvenusių tėvų nuomone, trūksta taisyklių vaikams, mokėjimo atsakyti vaikų prašymams, pagundoms. Pagyvenusių tėvų akimis, šiuolaikiniai tėvai jiems atrodo per daug viską leidžiantys, taip pat rodantys blogą pavyzdį savo vaikams, labai lepinantys savo vaikus, ko pasekoje vaikai darosi nesuvaldomi. Patarimų jauniems tėvams auklėjant vaikus didžioji dalis pagyvenusių tėvų nepanoro pasakyti, nes, jų nuomone, jauni tėvai vistiek nieko neklausytų, jie daro tai, ką jie nori, o

kitų nuomonė tiesiog yra nesvarbi, ypač jų, pagyvenusiu tėvų. Tačiau viena pagyvenusį respondentę jauniems tėvams interviu metu patarė tai, kad auklėjime tėvai naudotų drausmę, o ne fizines bausmes.

11. Darbe iškelta hipotezė apie tai, kad šeimoje kaip socialinėje grupėje vykstančios transformacijos sąlygoja skirtingą vaikų auklėjimą šeimoje, pasitvirtino. Keičiasi šeima, matyti aiškūs skirtumai tarp kartų, kurie sąlygoja skirtingą vaikų auklėjimą šeimoje: prie vaikų auklėjimo vis dažniau prisideda ir mamoms padeda tėčiai, mažiau ir ne taip atvirai kalbama apie fizines bausmes, vaikams viskas leidžiama lengviau, vaikai auklėjami laisviau, gauna tai, ko nori, nes tėvai nebemoka atsakyti vaikams.

REKOMENDACIJOS

1. Remiantis atliktu darbu, **jauniems tėvams** būtų rekomenduotina tai, jog jie pradėtų organizuoti užsiėmimus tėvams, norintiems geriau suprasti savo vaikus. Žvelgiant į Šiaulių miestą ar aplink jį esančius rajonus, tokių seminarų nevyksta, nors jie yra labai svarbūs ir naudingi tėvams. Žinoma, kursus turėtų vesti atsakingas/i asmenys, kurie turi konkrečių žinių apie vaikų auklėjimą, patirties. Kadangi tarp informantų buvo moterų, kurios turi daug žinių apie vaikus, jų auklėjimą, jos dirba dienos centruose, dažnai konsultuoja tėvus, todėl galbūt būtų galimybė, jog kursai būtų vedami. Užsiėmimų tikslas turėtų būti ne kartoti teorines žinias, o leisti patiems tėvams pamatyti save savo vaikų akimis, patiems ieškoti atsakymų į iškilusius klausimus, nes dauguma tėvų teoriškai žino kaip reikėtų auklėti savo vaikus, bet namuose, kuomet reikia pritaikyti žinias, ne viskas atrodo taip paprasta. Iškyla daug sunkumų, nesutarimų tarp tėvų, o tai užkerta kelią į veiksmingą auklėjimą.

2. **Pagyvenusiems tėvams** būtų galima rekomenduoti bendradarbiauti su jaunais tėvais, kartu su jais dalyvauti užsiėmimuose, kurių metu būtų išklaudyta pagyvenusių asmenų nuomonė. Pagyvenę asmenys būtų įtraukiami į veiklas, o to pasekoje, išaugus jų pasitikėjimui savimi, pagyvenę tėvai pateiktų savo patirtis, patarimus jauniems tėvams, o taip būtų šviečiami jauni tėvai.

Užsiėmimuose tėvai turėtų būti skatinami drauge atlikti įvairius pratimus, kurie formuoja reikiamų įgūdžių. Diskusijos, ginčai, apibendrinimai padėtų gautą patirtį taikyti namuose auklėjant savo vaikus. Kursuose tėvai turėtų prisiminti savo vaikystę, kaip jie elgėsi, ko troško ir taip vaiko akimis pažvelgti į savo vaikus, juos suprasti. Svarbiausia būtų tai, kad tėvai užsiėmimų metu patys pasakotų apie savo patirtį, kaip jie sprendžia vienus ar kitus klausimus, sunkumus, kurie iškylą auklėjant vaiką, patartų vieni kitiems, kad tėvai galėtų mokytis vieni iš kitų, pasinaudoti pagyvenusių tėvų patirtimi.

3. **Švietimo įstaigos** turėtų skatinti ir organizuoti aktyvesnį pagyvenusių ir jaunų tėvų bendradarbiavimą, kuris skatintų kartas bendrauti, aktyviai veikti visuomenėje.

LITERATŪRA

1. Bajoriūnas Z. (1997). *Šeimos edukologija*. Vilnius: Jošara.
2. Bitinas B. (2010). *Gyvenimas ugdymo verpetuose*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
3. Chapman G., Campbell R. (2001). *5 vaikų meilės kalbos*. Kaunas: Sidabrinis trimitas.
4. Dreikurs R., Soltz V. (2007). *Laimingi vaikai iššūkis tėvams*. Vilnius: Vaga.
5. Emecas D. (2014). *Aktualūs šiuolaikinių vaikų auklėjimo klausimai*. [žiūrėta 2014-04-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-03-18-d-emecas-aktualus-siuolaikinio-vaiku-auklejimo-klausimai/115269>>
6. Furst M. (1999). *Psichologija*. Vilnius: Lumen.
7. Grigas R. (1996). *Socialinių įtampų laukai. Paribio Lietuva*. Sociologinė paribio gyventojų integravimosi į Lietuvos valstybę apybraiža. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
8. Grucė R. (1994). *Šeima ir vaikų auklėjimas*. Vilnius: LUMEN.
9. Harbers M., Achterberg P. (2012). *Europeans of retirement age: chronic diseases and economic activity*. [žiūrėta 2014-04-16]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/health/major_chronic_diseases/docs/rivm_report_retirement_en.pdf>
10. Hurrelmann K., Unverzagt G. (2001). *Kaip išugdyti stiprius vaikus*. Vilnius: Alma Littera.
11. Jonutytė I., Gelžinienė J. (2006). Sociokultūrinių pokyčių visuomenėje įtaka jaunimo požiūriui į krikščionišką šeimą. *Krikščioniška šeima ir visuomenė*: žurnalo "Tiltai" priedas Nr. 31, p. 62-77.
12. Jovaiša L. (1995). *Hodegetika*. Vilnius: Agora.
13. Kačerauskas K. (2011). Šeima tarp bendrijos ir individo. *Logos*. Nr. 67, p. 132-141.
14. Kalnius P., Paukštytė R., Vyšniauskaitė A. (1995). *Lietuvių šeima ir papročiai*. Vilnius: Mintis.
15. Kanopienė V. (2012). Intergenerational communication in lithuanian families. *Socialinis darbas*. Nr. 11(2), p. 245-256.
16. Kirejeva A. (2007). *Tėvas – pagalbininkas, partneris, draugas*. [žiūrėta 2014-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.sieloszemelapis.lt/14/tevas-pagalbininkas-partneris-draugas.htm>>
17. Kvieskienė G. (2005) *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
18. Lamontagne Y. (1999). *Būti tėvais pamišusiame pasaulyje*. Vilnius: Tyto alba.
19. Laurinčiukienė L. *Kartų konfliktas? Kartų polilogas*. [Žiūrėta 2014-04-25]. Prieiga per internetą <http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/index_files/kartu_teorija_lidija.pdf>
20. Legkauskas V. (2012). *Kaip paskatinti kartas kalbėtis? Kartų knyga*. Vilnius: Europos komisijos atstovybė Lietuvoje.

21. Liepuonius A. (1999). *Psichologiniai auklėjimo stiliai*. Vaikų psichologinis konsultavimas. Vilnius: Valstybinis psichikos konsultavimo centras.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucija. (1992). Vilnius.
23. Markūnė I. (2012). *Auklėjimo stiliai: trūkumai ir pranašumai*. [žiūrėta 2014-02-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.kaunorasyte.lt/index.php/paslaugos/psichologo-naujienlaskiai/65-aukljimo-stiliai-trkumai-ir-pranaumai.html>>
24. Maslauskaitė A. (2004). *Šeimos deinstitutionalizacija: raida, priežastys ir iššūkiai šeimos politikai*. Šeimos politikos ir teisės iššūkiai europoje. Vilnius: LGL.
25. Maslauskaitė A. (2005). *Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos*. Vilnius: Demokratinės politikos institutas.
26. Matulienė G., Dobrovolskienė R. (2002). Jaunų šeimų socialinės ir psichologinės problemos. *Sociologija*. Mintis ir veiksmas. Nr. 2., p. 23-39.
27. Meilius K., Juškevičius J., Širinskienė A. (2006). Konkubinato iššūkiai šeimai. *Krikščioniška šeima ir visuomenė*. Nr. 31, p. 148-194.
28. Meilius K., Jonaitis M. (2007). Šeimos struktūros ir tėvystės sampratos pokyčiai, turintys įtakos vaiko teisėms ir interesams. *Jurisprudencija* Nr. 12(102), p. 7–15.
29. Mickevičiūtė D. (2013). *Veiksmingi vaikų auklėjimo stiliai*. [žiūrėta 2014-04-12]. Prieiga per internetą: <http://www.psichoterapija-jums.lt/Straipsniai-vaiku_auklejimo_stiliai.htm>
30. Miškinis K. (2003). *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas: Aušra.
31. Miškinis K. (1993). *Šeimos pedagogika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
32. Mitrikas A.A. (2000). Šeimos vertybių pokyčiai. *Kultūrologija*. T6., p. 295-323.
33. Noureddine A. (2012). *Vaikų auklėjimo šeimoje reikšmė ir problemos*. [žiūrėta 2014-03-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.rasa-juknevicienne.lt/1/post/2012/07/ vaik-aukljimo-eimoje-reikm-ir-problemos.html>>
34. Pikūnas J. (1994). *Asmenybės vystymasis: kelias į savęs atradimą*. Kaunas : Vytauto Didžiojo universitetas.
35. Račiūnaitė- Paužuolienė R. (2012). *Lietuvių šeima vertybių sankirtoje (XXa. –XXIa. pradžia)*. Monografija. Kaunas: Vytauto didžiojo universitetas.
36. Ralys K., Burvytė S. (2012). Šeimos edukologinis paveikslas kaip dvasinė vertybė. *Pedagogika*. Nr. 107, p. 53-58.
37. Rogge U. J. (2004). *Vaikams reikia ribų*. Vilnius: Alma littera.
38. Schroer W. (2008). *Generations X,Y, Z and the Others*. [žiūrėta 2014-05-05]. Prieiga per internetą: <http://iam.files.cms-plus.com/newimages/portalspdfs/2008_03_04.pdf>
39. Stankūnienė V., Mitrikas A.A., Maslauskaitė A. ir kt. (2003). *Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai*. Monografija. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.

40. Torsunov O.G. (2004). *Vaikų auklėjimo būdai*. [žiūrėta 2014-02-15] Prieiga per internetą: <http://www.veducentras.lt/index.php/Vaikų_auklėjimo_būdai>
41. Uzdila J. (1993). *Dorinis asmenybės ugdymas šeimoje*. Vilnius: ACADEMIA.
42. Vaitekūnas S., Raudeliūnienė I. (2005). Šeima ir jos transformacija XXI amžiaus pradžioje. *Krikščioniška šeima ir visuomenė*: žurnalo "Tiltai" priedas Nr. 31, p. 8-35.
43. Vaitkevičius J. (1999). Šeima, kaip socialinio tyrimo objektas. *Socialinis ugdymas*. Vilnius, p. 83-85.
44. Zambacevičienė E.P., Vičkutė L. (2004). Auklėjimo šeimoje stilius ir vaikų vertybės. *Ugdymo psichologija*. Nr. 11-12, p. 93-98.
45. Žemaitis V. (2005). *Šeimos etika*. Vilnius: Rosma.
46. Žydžiūnaitė V. (2001). *Slaugos mokslinių tyrimų metodologijos pagrindai*. Mokomoji knyga. Vilnius: slaugos darbuotojų tobulinimosi ir specializacijos centras.
47. Žydžiūnaitė V. (2006). *Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos*. Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras.
48. Wilson M. A. (1996). *Love and family: Raising a Traditional Family in a Secular World*. USA: Ignatius.

PRIEDAI

Anketos tėvams pavyzdys

JAUNŲ TĖVŲ VAIKŲ AUKLĖJIMAS ŠEIMOJE

Mieli tėveliai,

Šią anketą sudarė Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto studentė. Šio tyrimo tikslas - remiantis Jūsų patirtimi, išsiaiškinti jaunų tėvų vaikų auklėjimą šeimoje. Gauti apklausos duomenys bus panaudojami tik mano tiriamajame darbe. Jūsų nuomonė man labai svarbi, todėl prašau atidžiai perskaityti teiginius ir nuoširdžiai atsakyti į pateiktus klausimus. Dėkoju už Jūsų paramą ir indėlį į šį tyrimą.

Ši anketa yra anoniminė, todėl nei vardo nei pavardės rašyti nereikia. Jūsų nuomonę ir patirtį atitinkančius atsakymo variantus pažymėkite X ženklu arba įrašykite savo nuomonę.

1. Šeima man yra (pabaikite sakinį)-

.....

2. Jūsų šeimos tipas:

- ☐ Pilna šeima (ją sudaro du priešingos lyties suaugę individai, susiję socialiai pripažintais seksualiniais santykiais, kartu su jų biologiniais vaikais ar įvaikiais)
- ☐ Nepilna šeima (sutuoktiniai yra išsiskyrę arba vienas iš jų miręs)
- ☐ Išplėstinė šeima (pvz., kartu gyvena seneliai, tetos, dėdės)

3. Kas Jūsų šeimoje užsiima vaikų auklėjimu (galimas tik vienas atsakymo variantas):

- ☐ Mama
- ☐ Tėtis
- ☐ Abu tėvai
- ☐ Kita (įrašykite)

4. Kiek laiko praleidžiate su savo vaiku per dieną? (įrašykite)

--

5. Ar manote, kad tiek laiko užtenka, kad vaikui būtų skiriama pakankamai dėmesio, užsiimama vaiko auklėjimu (savo nuomonę pagrįskite)

- ☐ Taip, nes
- ☐ Ne, nes.....
- ☐ Apie tai negalvoju, nes.....

6. Kaip Jūs suprantate *auklėjimo* sąvoką (įrašykite):

Pabaikite sakinį <i>Auklėjimas</i> tai-

7. Ar auklėjant vaikus visuomet sutariate su savo vyru/žmona?

- ☐ Taip
- ☐ Kartais
- ☐ Ne

Jei pasirinkote atsakymą *Kartais* arba *Ne parašykite*, kokių nesutarimų dėl auklėjimo kyla dažniausiai:

8. Pažymėkite Jūsų auklėjimą atitinkančius teiginius (galimi keli atsakymo variantai).

Teiginiai	TAP	KAR-TAIS	NE
Vaiko(ų) auklėjime propaguoju ramius pokalbius su vaiku	☐	☐	☐
Auklėdama(s) vaiką(us), dažnai pakeliu toną, baruosi	☐	☐	☐
Auklėdama(s) savo vaiką(us), jo/jų nesmerkiu, o pamokau	☐	☐	☐
Auklėjant vaiką(us), dažnai jį/juos skatinu, taikau bausmes	☐	☐	☐
Auklėjant vaiką(us) visuomet palaikau jo/jų savarankiškumą	☐	☐	☐
Auklėdama(s) savo vaiką (us) visuomet jautriai su juo/jais elgiuosi	☐	☐	☐
Auklėjant savo vaiką(us) stengiuosi jiems parodyti gerą pavyzdį, o ne kritikuoti	☐	☐	☐
Savo vaiko(ų) auklėjime dažnai jį/juos lyginu su kitais vaikais	☐	☐	☐
Mano auklėjimo pobūdis sietinas su visiška vaiko laisve	☐	☐	☐

9. Kaip manote, kas turi įtakos tam, kad renkatės būtent tokį vaikų auklėjimą savo šeimoje? (pasirinkite vieną galimą atsakymo variantą)

- ☐ Mano tėvai, kurie būtent taip auklėjo mane
- ☐ Domiuosi psichologijos, pedagogikos, etikos mokslo pasiekimais ir tai turi įtakos mano auklėjimo supratimui
- ☐ Auklėju taip, kaip man atrodo teisinga
- ☐ Kita (įrašykite).....

10. Kaip stengiatės tobulinti ir/ar taisyti savo klaidas vaikų auklėjime? (pažymėkite vieną Jums labiausiai tinkantį atsakymo variantą)

- ☐ Dalyvauju įvairiose paskaitose, konferencijose, seminaruose
- ☐ Savarankiškai studijuojau literatūrą apie vaikus, jų auklėjimą
- ☐ Domiuosi savo vaikų gyvenimu, jų pasiekimais mokykloje/darželyje, todėl lankausi tėvų susirinkimuose, mokykloje/darželyje vykstančiuose renginiuose
- ☐ Klausiu patarimų savo tėvų, artimų žmonių
- ☐ Nesistengiu, manau, kad puikiai auklėju savo vaiką/vaikus

☐ Kita (*įrašykite*).....

ASMENINIAI DUOMENYS

1. Jūsų lytis:

☐ Moteris

☐ Vyras

2. Amžius:

☐ 24-28 metai

☐ 29-33 metai

☐ 34-38 metai

☐ 38-42 metai

3. Jūs gyvenate:

☐ Provincijoje

☐ Mieste

☐ Rajone

4. Jūsų išsilavinimas:

☐ Aukštasis

☐ Nėra aukštojo

DĖKOJU UŽ BENDRADARBIAVIMĄ

Pusiaus struktūruoto interviu klausimai

1. Kas Jūsų šeimoje daugiausia užsiimdavo vaikų auklėjimu?
2. Kiek laiko (panašiai) praleisdavote su savo vaiku/ais per dieną?
3. Ar auklėjant vaikus visuomet sutardavote su savo vyru/žmona? (Kokių nesutarimų dėl auklėjimo kildavo dažniausiai?)
4. Kokį auklėjimo stilių naudodavote? (Valdingi (autoritariški tėvai), atlidūs (viską leidžiantys tėvai), neįsitraukę tėvai, autoritetingi tėvai)?
5. Kas Jums atrodo nepriimta šiuolaikinių tėvų auklėjime? Ką, Jūsų akimis, jie daro ne taip?
6. Ką galėtume patarti šiuolaikiniams tėvams auklėjant vaikus?

Pusiau struktūruoto interviu protokolas

1. Kas Jūsų šeimoje daugiausia užsiimdavo vaikų auklėjimu?

1 moteris: „Nu jau kas daugiausiai, močiutė, kas jau daugiausiai- močiutė...

2 moteris: „Nu tai, kad daugiausiai aš, vyras isai jau daugiausiai savais reikalais...

3 moteris: „aš, vyras būdavo vieną...jau aš galėdavau vieną bart ir apkulti, o tą jauniausią tėvas neleisdavo...ar į mokyklą kviesdavo ar nusižengdavo ką, jau mane varydavo, tėvs neidavo...

4 moteris: „bendrai abudu...auginom, mokinom...auginom, auginom...

2. Kiek laiko (panašiai) praleisdavote su savo vaiku/ais per dieną? Ar tiek laiko užtekdavote?

1 moteris: „Nu žinot, kad aš kaip nedirbdavau, aš antra grupę turėjau...jau skaitos namuose praleisdavau daugiausiai

2 moteris: „Nu dirbau, pamainom dirbau verpste, kaip išeidavo, ir į kaimą pas seserį išvešdavom, ten pabūdavo...kada jau pagavus tai jau su vaikais, žinot, kaip mama visada, kai maži...”

3 moteris: „Visą dieną, aš niekur nedirbau.“

4 moteris: „nu žinot, su dukra mes kiek praleisdavom, aš išeidavau iš ryta kai mažike ji buvo, mes ją leidom į lopšelį savaitinį, bet kai aš ją nešdavau, tai imdavo, mamyte, nenoriu...tada vyras nuvažiavo į kaimą, surado mergaitę, nusamdėm ir auginom, auginom, laikėm tą mergaitę, iki kol į darželį jai reikėjo...o kai paliko darželinukė tai mes mainom eidavom, jis parein, aš išeinu...”

3. Ar auklėjant vaikus visuomet sutardavote su savo vyru/žmona? (Kokių nesutarimų dėl auklėjimo kildavo dažniausiai?)

1 moteris. „ne, ne, jokių pykčių, jokių, būdavo, kaip pasakant, kai mes dirbdavom pamainom, o vaikai pasilieki, viens išeinam, kits pareinam...nu tai būdavo pareinu, sakau, ar vaikai valgė? O kas man rūp. Jis būdavo, kaip pasakius...nu ir vat pareinu, ar vaikai valgė? O kas man rūp... dėl to pykdavau...viskas buvo daugiausiai ant mano rankų, ir vaikus auklėt, ir į darbą bėgt, ir valgyt nupirkt...”

2 moteris: „sutardavom, jis nesikišdavo, jam kad ir blogiau vaikai, jam gerai vistiek, gerai gerai, užaugs, saka...aš jau daugiausia...”

3 moteris: „Dėl to jaunelio, norėdavau suduot ar ką, jis užstodavo...”

4 moteris: „Taip...vyras buvo mano geras...”

4. Kokį auklėjimo stilių naudodavote? (Valdingi(autoritariški tėvai), atleidūs (viską leidžiantys tėvai), neįsitraukę tėvai, autoritetingi tėvai)?

1 moteris. „nemušdavau aš niekados, aš jam įaiškindavau gražiai, nu sakau jeigu neklausysi, šį kartą atleidžiu, o kitą kartą, sakau, labai skaudžiai mušiu, žinok, nu jie manęs bijodavo, jau jeigu ką nusikalta, iškart akytės didelės...”

2 moteris: „kad, nu žinot, ką aš pasakysiu, į kailį nei vieno kart negavo nei nuo manęs, nei nuo tėvo... taip kas galima, kas gero, paaiškini, o juk vaikams daugiausia paaiškint reikia, jie žino, kas negerai...pasakyta, kad negalima...”

3 moteris. „Būdavo, būdavo, neužaugo, kad negavo...nebuvo blogiau, kad gavo į kailį. Pasakydavau, laiks nuo laika išleidžiu, kad tokią ir tokią valandą būnat namuose...kas galima kas negalima..jeigu ką užsikaprizindavo gatvėj, sakau gatvėj tai aš jau nemušiu, nu kai pareisim namo, tai gausit, pareini namo, praein kitą kart tas pasiutimas...pastoviai lupti nereikėjo...nebuvo nei diržo, nei jokių rykščių, su ranka kiek į kuprą užmesdavai...”

4 moteris. „nei aš ją esu mušus, nei vyrs pirštą nėr pridėjęs, bet jin tėvą daugiau bijoja kaip manęs...inai nu vienu žodžiu, aš negaliu jums pasakyt, bet jin buva tokia drausminga...jeigu kada vieną du kartus buvo, tai į kampą... kai užaugo, leisdavau į tuos šokius, bet įstatymas toks buvo, kad vienuoliktą namuose...”

5. Kas Jums atrodo nepriimta šiuolaikinių tėvų auklėjime? Ką, Jūsų akimis, jie daro ne taip?

1 moteris: „nu ką aš jum galiu pasakyt, aš jum galiu pasakyt tik tiek, kad dabar vaikai yra neprižiūrimi, ir net labai...motinos rūka, vaikai rūka...labai labai blogas tėvų pavyzdys, labai...”

2 moteris: „Nu, kad pašėlusiai geri vaikai...”

3 moteris. „Dabar tai yra vaikai per daug išlepinti vienu žodžiu, visokiais telefonais mobiliais praštmaniais, ne kišenėj, o rankoj, kad matytų...nebuvo tokių išdykusių tais laikais tų vaikų...mes augom kaime, nebuvo tiek tų prašmatnybių...o dabar nebijo vaikai...viską leidžia, viskas galima, kaip vaikui neleisi, užtai tokie ir užauga daba...”

4 moteris: „ai dabar aš jau nežinau dabar kaip aš pasižiūriu į tuos vaikus mane purto... aš nežinau, ar čia tėvai, ar čia vaikai... neįsivaizduoju, kaip dabar čia su tais vaikais...kitur bėg dabar vaikai iš namų, galvoju, dieve mana, kaip taip gal būt, motina tėvas yra...“.

6. Ką galėtume patarti šiuolaikiniams tėvams auklėjant vaikus?

1 moteris: „Dabar brangioji tėvai nesiklausa, pasako, o kas tau darba, mana vaiks, mana viskas, dabar jau nieko nebegali patart...“

2 moteris: „nu jau tik kaip čia patarsi, kad gali anūkai pagalvot, ka čia ta babytė supranta...“

3 moteris: „...Neklausytų...da iškolytų...“

4 moteris: „reiškia mušt nereik, tik drausme, kokių laiku pasakiau, kad būtum, nebūsi, būsi bausta...“